

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Šárka Mottlová

Kriminalistický experiment

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 08.10.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 127 892 znaků včetně mezer.

Šárka Mottlová

V Praze dne 08.10.2020

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce doc. JUDr. Zdeňkovi Konrádovi, CSc. za cenné rady, konzultace a pomoc při jejím zpracování. Dále děkuji pracovníkům Policie České republiky z Krajského ředitelství policie Středočeského kraje za ochotu, vstřícný přístup a čas, který mi věnovali při konzultacích o využívání metody kriminalistického experimentu v praxi. Také bych ráda poděkovala své mamince a svému manželovi, kteří mě velmi podporovali při celém mém studiu.

Obsah

Obsah

Úvod	1
1 Experimentální metoda v kriminalistice	3
1.1 Expertizní experiment	8
1.2 Taktický experiment	10
1.3 Vyšetřovací pokus	11
1.3.1 Dělení vyšetřovacího pokusu	13
2 Vztah vyšetřovacího pokusu k ostatním zvláštním způsobům dokazování	15
2.1 Konfrontace	15
2.2 Rekognice	17
2.3 Rekonstrukce	18
2.4 Prověrka na místě	19
3 Zákonná úprava	22
4 Provedení experimentu	28
4.1 Příprava	28
4.1.1 Administrativní kroky	29
4.1.2 Příprava na místě pokusu	32
4.2 Realizace	33
4.3 Dokumentace	34
4.4 Vyhodnocení	37
5 Praktická část	39
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	
Abstrakt	
Klíčová slova	
Abstract	
Key words	

Úvod

Spravedlnost ve smyslu právního a etického pojmu je jeden ze základních pojmů pro dobré uspořádání lidských vztahů, regulativní idea pro uspořádání společnosti a zejména pro právo. Podle Aristotela, který ve svých dílech pojednával o ctnostech, je spravedlnost nejdůležitější ze ctností, protože se vztahuje ke druhému a nazývá se také dobro pro druhé.¹

„Proto také přísloví praví: Ve spravedlnosti ctnost jest ukryta všechna. A jest nejvíce dokonalou ctností, protože jest užíváním dokonalé ctnosti, dokonalou jest však proto, že ten, kdo ji má, dovede ctnosti užívat i vůči druhému, a nikoli jen pro sebe“²

Představa spravedlnosti se opírá o určitou základní důvěru mezi lidmi. *„Již batole přejímá smysl pro spravedlnost od rodičů.“³*

Podle U. Wesela se *„spravedlností řídí soudy a rozhodování v archaických společnostech, kde se na tom zakládá autorita soudu.“⁴* Trestní právo v České republice je odvětvím veřejného práva, které určuje, jaká společensky škodlivá jednání jsou trestnými činy.

„Vymahatelnost práva je zajišťována především orgány veřejné moci.“⁵

Podle I. Válové *„klesla o téměř neuvěřitelnou polovinu evidovaná kriminalita od let devadesátých do současnosti. Od roku 1997 do roku 2016 klesl nápad trestných činů o 46 procentních bodů. Objasněnost trestné činnosti se ve skutečnosti deset let v letech 2003–2013 neměnila, a to bez ohledu na některá zákonná opatření jako je například sběr a povinné uchovávání elektronických dat a komunikace lidí.“⁶*

Objasněnost trestné činnosti je ovlivňována různými faktory. Jedním z nich je schopnost využívání vědeckých metod v kriminalistice. S vývojem lidského poznání a nástupem moderních technologií 21. století ve vědecké oblasti je možné i v kriminalistice a soudní praxi přesněji

¹ ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: Jan Laichter. překlad Antonín Kříž, 1937. Kniha pátá: Spravedlnost a právo, str. 102

² ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: Jan Laichter. překlad Antonín Kříž, 1937. Kniha pátá: Spravedlnost a právo, str. 102

³ ČRO LEONARDO. *Kdy začíná smysl pro spravedlnost*. Český rozhlas [online, cit. 20.09.2020]. dostupné zde: <https://plus.rozhlas.cz/kdy-zacina-smysl-pro-spravedlnost-6626616>.

⁴ WESEL, Uwe. *Frühformen des Rechts in vorstaatlichen Gesellschaften*. Frankfurt a/M. 1985.

⁵ LEXPERANTO. *Vymahatelnost jako předpoklad srozumitelnosti práva*. Spolek lexperanto [online, cit. 20.09.2020]. dostupné zde: www.lexperanto.cz/clanky/detail/606-vymahatelnost-jako-predpoklad-srozumitelnosti-prava#:~:text=Vymahatelnost%20%E2%80%93%20k%C3%BDm%3F%20Vymahatelnost%20pr%C3%A1va%20je%20zaji%C5%A1%C5%A5ov%C3%A1na%20p%C5%99edev%C5%A1%C3%ADm.%C4%8Di%20certifika%C4%8Dn%C3%AD%20%C3%BAstavy%20%C4%8Di%20spole%C4%8Dnosti%29%20nebo%20i%20

⁶ VÁLOVÁ, Irena. *Kriminalita klesla za dvacet let téměř o polovinu, objasněnost trestných činů stoupá*. Česká justice [online, cit. 20.09.2020]. dostupné zde: <https://www.ceska-justice.cz/2018/02/kriminalita-klesla-za-dvacet-let-temer-polovinu-objasnenost-trestnych-cinu-opet-stoupa/>.

odhalovat a vyšetřovat jednotlivé trestné činy. Protože s vědci a vědeckou činností si i laik spojí provádění pokusů, rozhodla jsem se svoji diplomovou práci zaměřit na vědeckou metodu používanou v kriminalistice, pro kterou je právě charakteristické několikeré opakování stejného procesu s rozličnými podmínkami – kriminalistický experiment. Jedna z jeho forem, vyšetřovací pokus, je zařazena od roku 2002 mezi zvláštní způsoby dokazování v trestním řádu České republiky.

Cílem diplomové práce je vymežit a analyzovat pojem kriminalistický experiment jako metodu kriminalistické praxe v prostředí českého právního řádu. Teoretická část vychází z analýz dostupné literatury. Je zde využívána hlavně deskriptivní, tedy popisná metoda a ve druhé kapitole i metoda komparativní. Praktická část se věnuje dvěma případům použití kriminalistického experimentu v praxi včetně analýzy provedení každého z těchto pokusů a popisu možných chyb při jeho sestavování nebo provádění.

1 Experimentální metoda v kriminalistice

Kriminalistika se svým zaměřením věnuje odhalování, vyšetřování a ve svém důsledku i předcházení trestné činnosti včetně objasňování zákonitostí spojených se vznikem, změnou a zánikem kriminalistických stop a jejich sběrem, shromažďováním, využitím a uchováním pro účely trestního řízení.

V kriminalistice lze využít nejrůznějších vědeckých metod. Od obecně poznávacích metod (pozorování, měření, popisování, srovnávání, modelování, experimentování atd.), přes metody formálně logického myšlení (analýza, syntéza, dedukce, indukce, hypotéza a další), metody převzaté z jiných vědních oborů (zde lze uvést například hojně využívané chemické či fyzikální metody, mikroskopii, chromatografii...) až po metody, které jsou pro kriminalistiku specifické (daktyloskopické stopy, balistika, mechanoskopie atd.).

Experiment (česky pokus) je vědecká metoda z oblasti obecně poznávacích metod, která systematicky vytváří a pozoruje modely s předem stanoveným počtem prvků. Jejím účelem je ověřit zkoumanou hypotézu – tedy tvrzení o existenci nějakého jevu v daném prostředí a za určitých podmínek nebo o příčinných vztazích určitých prvků modelu. Tohoto účelu dosahuje pomocí izolace jednotlivých jevů v řízeném prostředí. Experiment na rozdíl od pozorování umožňuje a předpokládá aktivní působení experimentátora na zkoumaný model. A to systematickým měněním jednotlivých prvků modelu – jejich zařazením, změnou kvantity, kvality, nebo vyřazením z daného modelu. Předností této metody je neomezené opakování různých variací modelů, které umožňují lépe pozorovat a pochopit zákonitosti, které v modelu panují, a také zamezit špatné interpretaci náhodného výskytu určitého jevu.

V kriminalistice lze tuto metodu aplikovat ve dvou rovinách (formách), v oblasti vědy nebo v kriminalistické praxi.

„V kriminalistice jde o využívání experimentální metody v podstatě ve dvou formách

- a) stejně jako v jiných vědních oborech za účelem získání nových poznatků zdokonalování postupů zkoumání různých faktů a jevů za účelem vniknutí do jejich podstaty, do jejich kausální podmíněnosti atd.;*
- b) jako jedna z metod poznání a dokazování objektivní pravdy v trestním řízení (...) „⁷*

V praxi se tedy s kriminalistikou setkáváme především v oblasti vyšetřování trestných činů, které u nás v České republice realizují orgány činné v trestním řízení. Účelem trestního řízení je

⁷ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 6.

zjistit, zda byl spáchán trestný čin. A pokud byl spáchán, pak odhalit kdo byl jeho pachatelem a další skutečnosti, které jsou rozhodné pro uložení a vykonání trestu, popřípadě ochranného opatření dle příslušného zákona. Takovými trestně relevantními skutečnostmi jsou například věk pachatele, způsob spáchání činu, motiv, zdali se pachatel již dopustil nějaké trestné činnosti atd.

Nepsaným cílem vyšetřování trestné činnosti je tedy v podstatě vytvořit co nejuvěrnější model situace tak, jak se v objektivní realitě v minulosti stala, a umožnit tím, skrze důkazní prostředky v přítomnosti, soudu poznat a zhodnotit veškeré trestně relevantní skutečnosti.

„Celý trestný čin, celé jednání včetně jeho bezprostředních příčin je možno rekonstruovat myšlenkově, což se také v každém vyšetřovaném případě děje za pomoci provedených vyšetřovacích úkonů (...). Při myšlenkové rekonstrukci jsou vedle sebe stavěna a srovnávána zjištěná fakta, takže tvoří řetěz událostí, kauzálně spojených, které se staly a který je shodný s řetězem událostí původního děje. Do jaké míry se na základě zjištěných faktů a skutečností podaří rekonstruovat celý tento řetěz událostí, do takové míry je zjištěna objektivní pravda ve vyšetřované věci.“⁸

K tomuto účelu využívají kriminalisté nejrůznější metody poznání objektivní pravdy a jejich kombinace. Vedle obecně známých specifických metod kriminalistické praxe jako je rekonstrukce, rekognice, výslech, či prověrka na místě, je opravdu významnou metodou i kriminalistický experiment.

Množinu experimentů použitou ve vyšetřovací praxi jako metodu poznání a dokazování objektivní pravdy v trestním řízení tedy nazýváme kriminalistický experiment. Proto můžeme říct, že jde o metodu speciální, lze ji využít i v jiných vědních oborech (například v biologii či fyzice). A současně že jde také o metodu specifickou, neboť její použití v kriminalistické praxi má svá specifika a v této podobě ji lze použít pouze zde.

„Experimentální metoda vědeckého zkoumání vzhledem ke specifickým podmínkám a úkolům vyšetřovatelsko-soudní praxe „transformuje“, získává specifické jen jí vlastní znaky, přičemž neztrácí svůj experimentální charakter.“⁹

Pro kriminalistický experiment je typické zejména následující:

- Vstupní parametry modelu (podmínky) musí odpovídat reálné lidské činnosti (např. pro kriminalistiku není účelné modelovat situaci ve vakuu, kde člověk nemůže dýchat, nebo simulovat podmínky nulové gravitace, když se nacházíme na planetě Zemi, která má své gravitační pole). Jedná se tedy o přirozený experiment.

⁸ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 17

⁹ PJEŠČAK, Ján. *Úvod do kriminalistiky*, Praha 1965. str.68

- Objektem experimentu jsou okolnosti relevantní pro trestní řízení. Nemusí ovšem jít přímo o vyšetřování trestného činu, neboť experimentem můžeme zjišťovat například způsoby, jakými lze proniknout do určitého prostoru za účelem zvýšení bezpečnostních opatření a předcházení trestné činnosti, nebo formování kriminalistických taktických postupů k vyšetřování určitého typu trestné činnosti.
- K provedení kriminalistického experimentu není zapotřebí žádných speciálních znalostí a přístrojů a lze jej vnímat přímo lidskými smysly.¹⁰

Poslední bod uvádí Vladimír Prerad ve své knize *Vyšetřovací pokus*. Zde se jedná o odlišnosti vyšetřovacího experimentu (nejspíše myšleno kriminalistického experimentu) při použití v oblasti kriminalistické praxe.

Podle mého názoru, může být však zapotřebí některých speciálních znalostí i přístrojů pro koncipování kriminalistického experimentu vzhledem k simulaci původní situace a podmínek. Pro tuto situaci může kriminalista využít konzultací se specialistou v daném oboru nebo zadat realizaci experimentu přímo znalci v daném oboru. Ovšem lze souhlasit s tím, že výsledek experimentu by měl být srozumitelný pro člověka bez speciálních znalostí a musí jej být schopen vnímat přímo svými smysly. Neboť tento výsledek má být využit pro trestní řízení, potažmo jako důkaz u soudu, kde soudce nemusí být znalec v daném oboru a měl by být schopen daný důkaz posoudit a zhodnotit.

Pomocí kriminalistického experimentu lze tedy uměle vyvolat (zrekonstruovat) jevy nebo děje analogické těm, které se již v minulosti staly, jako součást trestného činu, za účelem jejich zkoumání.

„Je třeba mít na zřeteli, že není možné rekonstruovat celou událost, všechna jednání, fakta nebo jen některé jejich stránky, protože celý trestný čin nelze in natura rekonstruovat, aniž bychom spáchali nový skutek, který by byl v řadě případů společensky stejně nebezpečný jako původní trestný čin.“¹¹

Ale pomocí této metody lze i vytvářet nové jevy a děje, abychom na ně v případě potřeby mohli při vyšetřování adekvátně reagovat (například zvolit správnou taktiku vyšetřování). Tyto experimenty budou v kriminalistice nejspíše patřit právě do oblasti použití jako ve vědní disciplíně, kde se věnuje předcházení trestné činnosti nebo kriminalistickým stopám, jejich vzniku, zániku, možnostem jejich sběru a uchovávání. Závěry z těchto experimentů mohou být využity nejen přímo

¹⁰ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 11-12

¹¹ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 17

pro potřeby kriminalistiky, ale dokonce jako podklad pro novelizaci právních předpisů například v oblasti trestního práva. I když v této oblasti se pravděpodobně vyskytují méně často.

„Možnosti experimentu při předcházení trestné činnosti jsou omezené. S jeho pomocí lze v některých případech získat poznatky o okolnostech, které ulehčily nebo umožnily spáchání trestného činu. Na základě analýzy zjištěných okolností lze doporučit výrobu nebo opatření technického, organizačního nebo administrativního charakteru, k zabránění nebo alespoň podstatnému ztížení spáchání analogických trestných činů (např. vloupání do bytů rozlomením vložky FAB nebo jeho otevření pomocí planžet).“¹²

Kriminalistický experiment lze použít jako prostředek, který slouží zejména k ověření nejrůznějších taktických verzí, které kriminalisté sestavili pro orientaci, jaký mohl být pravděpodobně průběh trestného činu (tedy forma taktického experimentu). Dále ho lze použít ve formě expertizního experimentu jako jednu z metod znaleckého zkoumání. Obě tyto formy jsou řazeny jako speciální metoda kriminalistické praxe. Podle § 104c trestního řádu lze provést kriminalistický experiment také ve formě samostatného vyšetřovacího úkonu nazývaného vyšetřovací pokus, který je z řady experimentů jedinou specifickou metodou kriminalistické praxe. Anebo lze experiment provádět i jako součást jiných kriminalistických úkonů, například jako součást rekonstrukce, ohledání nebo prověrky na místě. Takto se to nejčastěji děje v praxi.

Všechny formy kriminalistického experimentu lze využít v různých stádiích trestního řízení:

- před zahájením trestního stíhání, například jako taktický experiment,
- při zahájení trestního stíhání, například jako prověřovací experiment (k prověření sděleného obvinění),
- v přípravném řízení,
- v řízení před soudem, zde jako soudní experiment.

Soudní experiment je vlastně vyšetřovacím pokusem podle trestního řádu. Avšak s tím, že pokus řídí a organizuje přímo soudce jako jeden z orgánů činných v trestním řízení. Takový experiment může soudci pomoci pochopit a zhodnotit některé důkazy, které mu byly předloženy stranou obhajoby nebo státním zástupcem jako stranou žaloby.

V praxi byl například experiment u soudu proveden při jednom trestním řízení vedeném pro krádež v obchodě. Státní zástupce jako jeden z důkazů předložil inventuru provedenou v obchodě po krádeži. Tento listinný důkaz je běžně využíván k vyčíslení škody, která právnické osobě

¹² Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 23

vznikla. Právě tento důkaz obhajoba zpochybňovala. Soudce již neměl pochyb o tom, že trestný čin obžalovaný spáchal, to bylo patrné z kamerového záznamu. Problém byl v množství, které měl odcizit. V listinném důkazu se totiž uvádělo, že obžalovaný měl odcizit větší množství kusů plechovek s barvou o určité hmotnosti při jedné návštěvě obchodu a obžalovaný toto množství svou výpovědí rozporoval. Soudce měl pochybnosti, že by obžalovaný byl vůbec schopen takové množství odnést, proto provedl přímo v soudní síni experiment. Nechal přinést z daného obchodu takové množství plechovek barvy, které měl obžalovaný údajně odcizit. Dále potom vyzval obžalovaného a další pokusné osoby, aby postupně každý z nich všechny tyto plechovky najednou přemístil z jedné strany soudní síně na druhou. Výsledek pokusu prokázal, že obžalovaný by nemohl takové množství jednorázově z obchodu odcizit. Soudce přiznal poškozenému tedy náhradu škody pouze v rozsahu dle výsledku experimentu.

Podat souhrnnou definici kriminalistického experimentu se autorům odborné literatury v průběhu času ukázalo jako velmi složité. Autoři se různí zejména v tom, které prvky kriminalistického experimentu do definice zahrnout.

Experimentální metoda se totiž skládá z řady dílčích postupů vědeckého poznávání, které ve svém souhrnu tvoří metodu unikátní. Jedná se o následující postupy: analogická rekonstrukce původní situace, modelování a srovnávání se systematicky změněnými podmínkami (vstupními parametry modelu), aktivní měnění a pozorování chování prvků v modelu, opakování všech procesů, analýza daného problému, popis modelu a dedukce objektivně platného závěru, který vysvětluje chování prvků v modelu a tím verifikuje nebo falsifikuje úvodní hypotézu.

V některých z novějších děl se poté z definice vytrácejí některé z prvků, jako je důraz na experimentální pojetí metody, a může tak v důsledku nedostatečného ohraničení metody docházet k záměně s dalšími vyšetřovacími úkony.

Například Ivo Svoboda se ve své učebnici kriminalistiky soustředí v definici kriminalistického experimentu spíše na zkoumání a analýzu daného procesu, což z kriminalistického experimentu může udělat metodu teoretickou, která neověřuje své závěry praxí. „Podstatou kriminalistického experimentu je prověřování, posuzování podmínek vzniku daných stop, zkoumání objektů a analýza okolností pro posouzení jiných než těch, které jsou již doposud zjištěny.“¹³

Svoboda v této definici říká, že podstatou experimentu je prověřování a posuzování vzniku stop atd. Avšak dle mého názoru je podstatou experimentu pokusná činnost, která je charakteristická

¹³ SVOBODA, Ivo a kolektiv. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2016. ISBN 978-80-7418-259-4. str.333

pro tuto metodu a odlišuje ji od ostatních. Při této pokusné činnosti dochází k prověřování a posuzování vzniku stop, zkoumání objektů i analýze okolností, ale není to podstatou této metody.

Při hledání definice kriminalistického experimentu je také velkou překážkou, že řada autorů jako Prerad, Bělkin nebo Killmann¹⁴ nedostatečně rozlišuje pojem kriminalistický experiment od pojmu vyšetřovací pokus. Některé definice proto nezohledňují prvky taktického a expertizního experimentu a soustředí se pouze na vymezení vyšetřovacího pokusu.

1.1 Expertizní experiment

Expertizní experiment je, jak již bylo zmíněno výše, speciální metodou kriminalistické praxe. Tento experiment provádí v rámci své činnosti soudní znalec, který tuto metodu může použít pro řešení otázek, které mu soud položil. Velmi často se tak děje, při vyšetřování dopravních nehod. Specifikem této metody je tedy subjekt, který ji realizuje, a tím je vždy soudní znalec zapsaný v seznamu soudních znalců. V tomto případě se nejedná o vyšetřovací úkon podle trestního řádu ale o přibrání znalce.

„Přibrání znalce

§ 105

(1) Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. V přípravném řízení přibírá znalce ten orgán činný v trestním řízení, jež považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí, pokud byla věc vrácena k došetření, státní zástupce, a v řízení před soudem předseda senátu. O přibrání znalce se vyrozumí obviněný a v řízení před soudem též státní zástupce. Jiná osoba se o přibrání znalce vyrozumí, je-li k podání znaleckého posudku třeba, aby tato osoba něco konala nebo strpěla.“¹⁵

Každý soudní znalec je dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 123/2015, která provádí zákon č. 36/1967 Sb., o soudních znalcích a tlumočnících ve znění zákona č. 444/2011 Sb.¹⁶, zapsán pro určitý obor nebo více oborů, pro které může vykonávat tuto činnost. Soud ustanoví znalce

¹⁴ srovn. PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 6. BĚLKIN, R.S.: *Ekspertiment v sledstvennoj, sudebnjoj i ekspertnoj praktike*. Jurid. literatura, Moskva 1964. str.17

KILLMANN, H. *Das Untersuchungsexperiment*, Schriftenreihe..., sešit 5, říjen 1956. str. 84-95

¹⁵ ČESKO. § 105 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p105-1> .

¹⁶ Poznámka autora: Dne 1.1.2021 vejde v účinnost zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, který seznam oborů obsahuje již jako přílohu zákona. Seznam oborů zůstává stejný.

z oboru, který odpovídá prověřované skutečnosti. Například bude-li potřeba sestavit experiment, kterým se má zjistit, jaké stopy zanechá určitá zbraň, pak je nutné ustanovit znalce, který se v tomto oboru vyzná (Zbraně a střelivo). Pro tyto účely se ustanoví pravděpodobně nejčastěji soudní znalec z oboru Kriminalistiky.

Při uložení úkolu vypracování expertizního experimentu soud předává znalci také soubor otázek, na které má soudní znalec odpovědět. Odpovědi musí být objektivní a mít dostatečnou oporu v jím zvolených metodách, například v prováděném experimentu. Výsledkem expertizního experimentu je znalecký posudek, který je důkazem ve smyslu § 89 odst. 2 trestního řádu.

„§ 107

Příprava posudku

(1) Znalci, který je pověřen úkonem, se poskytnou potřebná vysvětlení ze spisu a vymezí se jeho úkoly. Přitom je třeba dbát toho, že znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů a řešit právní otázky. Je-li toho k podání posudku třeba, dovolí se znalci nahlédnout do spisů nebo se mu spisy zapůjčí. Může mu být též dovoleno, aby byl přítomen při výslechu obviněného a svědků a aby jim kladl otázky vztahující se na předmět znaleckého vyšetřování. V odůvodněných případech se znalci umožní, aby se zúčastnil provedení i jiného úkonu trestního řízení, pokud takový úkon má význam pro vypracování znaleckého posudku. Znalec může též navrhnout, aby byly jinými důkazy napřed objasněny okolnosti potřebné k podání posudku.

(2) Znalec přibráný k podání znaleckého posudku o příčině smrti nebo o zdravotním stavu zemřelé osoby je oprávněn vyžadovat zdravotnickou dokumentaci týkající se takové osoby; v ostatních případech může zdravotnickou dokumentaci vyžadovat za podmínek stanovených zvláštním zákonem.

(3) Znalci se zpravidla uloží, aby posudek vypracoval písemně. Posudek se doručuje též obhájci, a to na náklady obhajoby.“¹⁷

Každý takový posudek se skládá ze tří částí. V první části znalec shrnuje poznatky o případu, které získal ze spisového materiálu. Ve druhé části popisuje samostatně prováděné šetření, v tomto případě bude provádět experiment. V poslední části by měl objektivně odpovědět na otázky, které mu soud položil. Při odpovědi na otázky je potřeba se zdržet hodnocení z hlediska právní stránky nebo posuzování zavinění, neboť to přísluší pouze soudu. Pokud by posudek vykazoval tyto vady, nemůže být použit jako relevantní důkaz v trestním řízení.

¹⁷ ČESKO. § 107 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p107>.

Vzhledem k zásadě volného hodnocení důkazů je dnes dle mého názoru nadužíváno znalců. Znalecký posudek je většinou hodnocen jako vysoce objektivní důkaz s velkou váhou, neboť soudci chovají velkou důvěru v odbornost znalců, jež znalecký posudek vypracovávají. V případě, že by stejnou informaci získali například od vyšetřovatele, tato informace by dnes nemusela mít pro soudce takovou váhu. Avšak i na tento důkazní prostředek je potřeba nahlížet realisticky. I přes to, že znalecký posudek je vypracován osobou, která má v daném oboru mnohem větší znalosti a zkušenosti, je potřeba, aby soudce byl schopen důkaz kriticky zhodnotit. Aby byl schopen rozpoznat případný vnitřní rozpor, kdyby závěry nevyplývaly z předložených tvrzení, dále také posoudit důkaz nejen samostatně ale i v souvislosti s ostatními důkazy.

1.2 Taktický experiment

Cílem taktického experimentu je nejenom pochopení určitého jevu, ale také možnost získání poznatků, které jsou důležité pro taktiku vyšetřování trestného činu. Výsledek takto provedeného experimentu je určen pouze pro účely orgánů činných v trestním řízení, zejména tedy policie, a není důkazem ve smyslu § 89 odst. 2 trestního řádu. Experimentátor (vyšetřovatel) nemusí o takovémto úkonu sepisovat protokol a může jej provést i před zahájením trestního řízení.

Taktický experiment může nabývat mnoho podob, může jít například o experiment emocionální.

Důležitost odlišení takového experimentu spatřuji právě v cíli, pro který je experiment prováděn v rámci celého vyšetřování trestného činu – jakýsi procesní cíl.

Myslím si, že dobře je takový experiment popsán v knize *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu* od Vladimíra Prerada a Miroslava Vychodila.¹⁸

V textu knihy je zmíněno, že byl proveden v rámci výslechu kriminalistický experiment s cílem ukázat obviněnému očividný rozpor jeho výpovědi s realitou. Vyšetřovatel přistoupil k provedení experimentu, při kterém obviněný se dvěma figurantkami opakovali průběh trestného činu, nejprve podle výpovědi obviněného a poté s několika obměnami tak, aby děj odpovídal zjištěným poraněním na těle oběti a stavem, ve kterém kriminalisté obět' našli. Očekávaným výsledkem experimentu byla změna výpovědi obviněného a současně doznání spáchání skutku v souladu se zjištěnými důkazy dle provedeného kriminalistického experimentu.

¹⁸ Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 26-27

Na tomto příkladu je vidět, že experiment nebyl prováděn přímo za účelem zkoumání daného jevu, ale spíše s cílem vyvolat reakci obviněného, který byl experimentu přítomen a svou aktivní účastí v podstatě svou výpověď vyvrátil. Pokud by obviněný účast na tomto experimentu odmítl, poté by cíle experimentu nemohly být naplněny, anebo by byly naplněny s většími obtížemi.

Dalším cílem taktického experimentu může být například i zjištění, kde hledat další případné kriminalistické stopy.

Dle mého názoru taktický experiment nevyžaduje tolik přítomnost expertů, kteří by pomohli objasnit zkoumaný děj, jako expertizní experiment. Procesním cílem totiž není přímo zkoumání daného děje, jak je patrné z příkladu výše, ale právě pouze jeho provedení, které dává odpovědi na taktické otázky vyšetřovatele.

1.3 Vyšetřovací pokus

Jedinou specifickou metodou kriminalistické praxe z výše jmenovaných forem kriminalistických experimentů je vyšetřovací pokus.

R.S. Bělkin definuje vyšetřovací pokus (vyšetřovací experiment) „jako takový vyšetřovací úkon, který spočívá v provádění speciálních pokusů, zkoušek s cílem získání nových a prověrky stávajících důkazů a rovněž prověrky a hodnocení vyšetřovacích verzí o možnosti nebo nemožnosti existence nějakých faktů, jevů, majících význam ve věci.“¹⁹

Podobný názor zaujímá i L. E. Arocker nebo N.I. Gukovská, kteří spatřují jako podstatný prvek vyšetřovacího pokusu především právě pokusnou činnost.

Další skupina autorů při definování vyšetřovacího pokusu klade důraz na znovu provedení (rekonstrukci) dané události. Mezi těmito autory nalezneme P.I. Tarasova – Rodionova, M.S. Strogoviče, H. Becka a také M. Vychodila.

Poslední zmíněný uvádí, že „vyšetřovací pokus spočívá v obnovení situace a okolnosti za nichž došlo k určité události, kterou je potřeba prověřit. Cílem vyšetřovacího pokusu je zjistit, zda určitá událost se skutečně stala a zda k ní mohlo dojít za situace a okolností, které byly vyšetřováním zjištěny.“²⁰

Jako problematické v této definici vidím především tvrzení, že cílem by mělo být zjištění, zda se určitá událost skutečně stala. Vzhledem k tomu, že u vyšetřovacího pokusu lze z výsledku dovodit kategorický závěr pouze negativní, tedy, že se daná událost nestala tak, jak hypotéza

¹⁹ BĚLKIN, R.S.: *Eksperiment v sledstvennoj, sudebnoj i ekspertnoj praktike*. Jurid. literatura, Moskva 1964. str.17

²⁰ VYCHODIL, M: *Rekonstrukce a vyšetřovací pokus*, Krim. Sborník 11/1958

předpokládá, kdežto pozitivní výsledek lze hodnotit pouze jako pravděpodobnostní, tedy, že se situace za předepsaných okolností stát mohla, ale nelze z toho vyvodit, že se tak opravdu stala, nesplnil by žádný vyšetřovací pokus vlastně definici vytyčený cíl. K závěru, že se takto situace skutečně stala, může soud dojít až ve spojitosti s dalšími důkazy. Dalším kritickým bodem takovéto definice je zaměnitelnost s rekonstrukcí, neboť se omezuje pouze na obnovení situace a okolností, za nichž došlo k určité události. Což nemusí být dostačující pro formulování vztahů a definování příčinných souvislostí, které se při experimentu sledují. Pro nedostatek srovnávacího materiálu (neprovedlo se opakování ani se nemění podmínky) poté nelze formulovat obecné závěry a dostatečně objektivně přijmout nebo odmítnout počáteční hypotézu.

Uvedení autoři druhé skupiny se neshodují, zda je vyšetřovací pokus (experiment) samostatným vyšetřovacím úkonem. Tato situace je pravděpodobně podpořena tím, že tato metoda v době psaní odborných prací těmito autory nebyla reglementována zákonem. V současnosti se jedná o vyšetřovací úkon podle § 104c trestního řádu jako jeden z některých zvláštních způsobů dokazování.

O syntézu všech těchto definic se pokusil Vladimír Prerad ve své knize *Vyšetřovací experiment*. Osobně se přikláním právě k této definici, která dle mého názoru uvádí všechny podstatné prvky jako je experimentální charakter, proveditelný cíl a souvztažnost k trestně-relevantním skutečnostem. Navíc přitom dostatečně vymezuje tuto metodu tak, aby nebyla zaměnitelná s ostatními vyšetřovacími úkony.

*„Vyšetřovací experiment je vyšetřovací úkon, který spočívá v provedení pokusů a zkoumání v uměle vytvořených a systematicky měněných podmínkách s cílem prověrky existujících a získání nových důkazů, prověrky verzí o možnosti nebo nemožnosti existence faktů, událostí, jevů v určitých podmínkách a určitým způsobem, majících význam pro vyšetřovaný případ a zjištění okolností napomáhajících ke spáchání trestného činu.“*²¹

Subjektem, který provádí vyšetřovací pokus, je vždy orgán činný v trestním řízení, většinou vyšetřovatel (kriminalista), v případě soudního experimentu též soudce. V případě potřeby je možné přibrat jako konzultanta znalce z oboru.

Zatímco vědecké bádání je limitováno pouze etickými pravidly a při jejich provádění nesmí dojít k trestnému činu nebo přestupku, provedení vyšetřovacího pokusu podléhá ještě procesně – právním normám. Vyšetřovací pokus je při svém provedení svázán pravidly trestního řádu a

²¹ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 18-19

vnitřních předpisů orgánů činných v trestním řízení, neboť jeho výsledky jsou určeny právě pro trestní řízení a jsou důkazem ve smyslu §89 odst. 2 trestního řádu.

Soudu se výsledek takového experimentu předkládá ve formě protokolu o vyšetřovacím pokusu, který se provede přečtením při hlavním líčení. Kromě protokolu se předkládá i veškerá pořízená dokumentace včetně audiovizuálního záznamu, který je v dnešní době nepostradatelnou součástí téměř všech úkonů prováděných v trestním řízení.

1.3.1 Dělení vyšetřovacího pokusu

S problematikou různého dělení vyšetřovacího pokusu se setkal již Prerad ve své publikaci *Vyšetřovací experiment*.

„V kriminalistické literatuře se setkáváme s různými názory na klasifikaci typů (druhů) vyšetřovacího experimentu. Řada autorů zaměňuje pojem klasifikace vyšetřovacího experimentu, která má vycházet z okruhu faktů, jevů vnějšího světa, které jsou jeho prostřednictvím zkoumány s ohledem na jejich obsah, za přehled možných případů jeho použití, který je výslednicí zevšeobecnění vyšetřovatelsko-soudní praxe.“²²

Někteří autoři jako N.I. Gukovská nebo L. E. Arocker vycházejí a modifikují dělení, které se uvádí v práci P.I. Tarasova – Rodionova.

V této práci je zdůrazněn fakt, že okruh okolností použití experimentu je velmi různorodý, ale nejčastěji v praxi dochází k jeho provedení za účelem prověření 1) slyšitelnosti, 2) viditelnosti, 3) možnosti proniknout do místnosti či přes oplocení, 4) možnosti vykonat určitou činnost či možnosti existence nějaké události v určitém čase, 5) možnosti vykonat určitou činnost za určitých podmínek, nebo běh určité události za těchto podmínek, včetně možnosti hoření, 6) mechanismu toho, co se na místě činu stalo u pravděpodobné události.²³

Toto členění nemůže vyčerpat veškeré možnosti praktického použití vyšetřovacího pokusu.

Lepší způsob členění, které vychází z pokusu klasifikovat druhy vyšetřovacího úkonu dle cílů, uvedl o pár let později R.S. Bělkin.

Ten členil vyšetřovací pokus na:

- a) experiment ke zjištění možnosti pozorování, vnímání určitého jevu;
- b) experiment zjišťující možnost způsobení určitého jednání;
- c) experiment ke zjištění možnosti existence nějakého jevu;

²² PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1972. str. 44

²³ srov. TARASOV-RODIONOV, P.I. *Nastolnaja kniha sledovatelja*. Moskva, 1949. str.379

- d) experiment ke zjištění mechanismu události a případně jeho jednotlivých detailů;
- e) experiment zjišťující proces vytvoření stop události zjištěných v průběhu vyšetřování.²⁴

Bělkinovo členění již lépe vystihovalo jednotlivé typy pokusů, které mohou být v rámci kriminalistické praxe provedeny. Z jeho dělení se dále syntetizovalo dělení podle povahy zjišťovaných jevů, které používal například Tiplica (1999).

Podle charakteru zkoumaných jevů dělíme vyšetřovací pokusy na pokusy senzorické a situační. Senzorickými pokusy můžeme ověřit, zda je možné určité okolnosti vnímat lidskými smysly, tj. zrakem, sluchem, čichem, hmatem nebo chutí. Například vidět konkrétní postavu za specifických světelných podmínek na určitou vzdálenost, slyšet z určitého místa rozhovor osob při určité hlasitosti hovoru nebo cítit specifický zápach v určité vzdálenosti od jeho původce. Takový pokus bude ve většině případů pouze ověřovat již získané poznatky například ze svědecké výpovědi. Podle literatury (Prerad) byl tento druh pokusu v praxi 90. let nejrozšířenější.

Naproti tomu situační pokusy nám mohou osvětlit podmínky vzniku určitých událostí (činností), důsledky těchto událostí a jejich vzájemnou příčinnou souvislost. Příkladem takového pokusu může být zjištění, jaká zbraň byla použita k trestné činnosti, máme-li k dispozici pouze stopy, které zanechala na oběti trestného činu, nebo jakým mechanismem lze proniknout do určitého objektu. Dále také například vznik určitých jevů za určitých podmínek – oslnění řidiče v autě při západu slunce při průjezdu horizontem. Tyto události jsou relevantní a velmi často zkoumané při vyšetřování dopravních nehod. V této oblasti vyšetřování se vyšetřovací pokus používá i dle rozhovorů s kriminalisty opravdu nejčastěji.

²⁴ srov. BÉLKIN, R.S. *Ekspériment v sledstvennoj, sudebnoj i ekspertnoj praktike*. Moskva, 1964. str. 58

2 Vztah vyšetřovacího pokusu k ostatním zvláštním způsobům dokazování

Mezi zvláštní způsoby dokazování řadí trestní řád konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě. Všechny tyto procesní úkony (a také vyšetřovací metody) byly do trestního řádu přidány novelou z roku 2002.

Přestože mají všechny tyto metody kriminalistické praxe mnoho společného, jejich podstata je odlišná. Mezi společné znaky můžeme zařadit například to, že účastníci těchto úkonů mohou v průběhu nich vznášet námitky (především účastníci se obhájce podle § 165 odst. 2 trestního řádu), orgány činné v trestním řízení se musí s námitkami účastníků vypořádat a dále jsou povinny tyto námitky a průběh celého úkonu zaznamenat do protokolu, který se předkládá jako důkazní prostředek soudu. Bohužel v praxi orgánů činných v trestním řízení byly v minulosti a jsou i nyní tyto metody velmi často zaměňovány. Tato kapitola se pokusí shrnout podstatu jednotlivých zvláštních způsobů dokazování a poukázat na rozdíly mezi jednotlivými metodami (ve smyslu vyšetřovací pokus versus jiný zvláštní způsob dokazování).

2.1 Konfrontace

„§ 104a

Konfrontace

(1) Jestliže výpověď obviněného v závažných okolnostech nesouhlasí s výpovědí svědka nebo spoluobviněného, může být obviněný postaven svědkovi nebo spoluobviněnému tváří v tvář.

(2) Jestliže výpověď svědka nesouhlasí v závažných okolnostech s výpovědí obviněného nebo jiného svědka, může být svědek postaven obviněnému nebo jinému svědkovi tváří v tvář.

(3) Konfrontace se může provést až poté, kdy každá z osob, jež mají být konfrontovány, byla již dříve vyslechnuta a o její výpovědi byl sepsán protokol. Při konfrontaci se vyslýchaná osoba vyzve, aby druhé osobě vypověděla v přímé řeči své tvrzení o okolnostech, v nichž výpovědi konfrontovaných osob nesouhlasí, popřípadě, aby uvedla další okolnosti, které s jejím tvrzením souvisejí a o kterých dosud nevyprávěla. Osoby postavené tváří v tvář mohou si klást vzájemně otázky jen se souhlasem vyslýchajícího.

(4) Pro konfrontaci jinak platí ustanovení o výpovědi obviněného a o svědcích.

(5) Osobu mladší než osmnáct let lze postavit tváří v tvář jen zcela výjimečně, jestliže to je pro objasnění věci nezbytně nutné; v takovém případě se užije přiměřeně § 102. Tváří v tvář nelze postavit svědka, jehož totožnost se utajuje z důvodů uvedených v § 55 odst. 2. Tváří v tvář nelze

postavit též poškozeného mladšího osmnácti let s obviněným v případě trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

(6) Je-li třeba po skončení konfrontace znovu vyslechnout konfrontované osoby, provede se jejich výslech odděleně.

(7) Konfrontace se zásadně provádí jen v řízení před soudem; před podáním obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu lze konfrontaci provést jen výjimečně, pokud lze očekávat, že její provedení výrazněji přispěje k objasnění věci a stejného cíle nelze dosáhnout jinými prostředky.

“25

Konfrontace je kriminalistická metoda a procesní úkon, který umožňuje postavit tvář v tvář již dříve vyslechnuté osoby s cílem vyjasnit závažné rozpory mezi jejich výpověďmi, pokud tyto nelze odstranit jinak.²⁶

Podstatou této metody je vyvolání psychologického konfliktu mezi oběma osobami, který má za výsledek úpravu výpovědi z vlastní iniciativy stran. Vyslýchající osoba, stejně jako u výslechu, nesmí strany žádným způsobem ovlivňovat, aby nezkreslila výpověď. Ale slouží zde jako aktivní moderátor výslechu a zároveň pozoruje obě vyslychané osoby a zaznamenává probíhající diskusi. Aktivní moderace by měla zamezit zkreslení výpovědi způsobené přílišným nátlakem a suverenitou jedné strany a podrobením druhé strany. Rizikem této metody je, že úprava výpovědi nemusí spočívat v rozkrytí, která ze stran nevyprávěla pravdivě. Proto je na zkušenostech kriminalisty a dostupnosti dalších důkazů, aby bylo možné rozkrýt fakta.

Zásadní odlišnosti od vyšetřovacího pokusu spatřuji v tom, že konfrontace není pokusnou činností. Z povahy úkonu není žádoucí opakování konfrontace. Zatímco pro kvalitu výsledků vyšetřovacího pokusu je opakování nezbytnou součástí. Dále je podmínkou konfrontace, že osoby, které se jí účastní, již byly vyslechnuty, každá zvlášť. Pokud by byla rovnou provedena konfrontace, nebyla by naplněna podmínka objasňování závažných rozporů ve výpovědi. U vyšetřovacího pokusu můžeme teoreticky veškeré osoby nahradit figuranty se stejnými vlastnostmi. Dále u vyšetřovacího pokusu je potřeba přibrat nezúčastněnou osobu, kdežto u konfrontace tato podmínka není.

²⁵ ČESKO. § 104a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020], dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p104a>.

²⁶ Srov. JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní. 4. vydání.* Praha: Leges, 2016, s. 420. MUSIL, J., KONRÁD, Z. a SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2004, s. 337.

2.2 Rekognice

Druhou metodou zařazenou do tohoto celku je rekognice. Společně s konfrontací byla již před novelou alespoň částečně v trestním řádu upravena, na rozdíl od dalších zvláštních způsobů dokazování.

„§ 104b

Rekognice

- (1) Rekognice se koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost. K provádění rekognice se vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna.*
- (2) Podezřelý, obviněný nebo svědek, kteří mají poznat osobu nebo věc, se před rekognicí vyslechnou o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a o znacích nebo zvláštnostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat. Osoba nebo věc, která má být poznána, jim nesmí být před rekognicí ukázána.*
- (3) Má-li být poznána osoba, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně neodlišují. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána nikoliv podle svého vzezření, ale podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.*
- (4) Není-li možno ukázat osobu, která má být poznána, rekognice se provede podle fotografie, která se předloží podezřelému, obviněnému nebo svědkovi s obdobnými fotografiemi nejméně tří dalších osob. Tento postup nesmí bezprostředně předcházet rekognici ukázáním osoby.*
- (5) Má-li být poznána věc, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi ve skupině věcí, pokud možno téhož druhu.*
- (6) Pro rekognici jinak platí ustanovení o výpovědi obviněného a svědka.*
- (7) Podle povahy věci lze rekognici provést tak, aby se poznávající osoba bezprostředně nesetkala s poznávanou osobou. Provádí-li se rekognice za účasti osoby mladší než osmnáct let, užije se přiměřeně § 102. Rekognici za přítomnosti svědka, jehož totožnost se utajuje z důvodů uvedených v § 55 odst. 2, lze za podmínek utajení jeho podoby a osobních údajů provést, pokud je svědek poznávající osobou.*

*(8) Po provedení rekognice se podezřelý, obviněný nebo svědek vyslechnou znovu, je-li třeba odstranit rozpor mezi jejich výpovědi a výsledky rekognice.*²⁷

Metoda spočívá v znovupoznání objektu či subjektu, které již jednou zanechaly u osoby paměťovou stopu. Jde tedy o vyvolání této paměťové stopy, vzpomínky na objekt či subjekt, kterou bezprostředně vnímala svými smysly. Objekt či subjekt je zařazen mezi jiné obdobné objekty či subjekty a osoba má sama ze své iniciativy označit, který objekt nebo subjekt poznává.

Opět jde o úkon, jehož opakování není žádoucí (označujeme za neopakovatelný úkon), neboť již první úkon způsobil nový otisk paměťové stopy na objekty či subjekty, které osoba viděla. A ta poté může nevědomě vyvolat špatnou paměťovou stopu a označit tak špatný objekt či subjekt. Zatímco vyšetřovací pokus je postavený na několika opakováních stejného procesu s rozličnými podmínkami. U rekognice není tedy ani žádoucí, aby osoba během jedné rekognice byla několikrát vyzvána k označení toho samého objektu či subjektu. V praxi je osoba mnohdy vyzvána k identifikaci několikrát, čímž dochází k porušení výše zmíněného doporučení „neopakovat“ tento úkon.²⁸ Opakovatelností úkonu se zabýval i ústavní soud (náleží I. ÚS 3709/16-1 z roku 2016). Opět zde u rekognice nelze nalézt žádnou pokusnou činnost, kterou se naopak vyznačuje vyšetřovací pokus. U obou úkonů je nutné přibrat nezúčastněnou osobu, která by měla potvrdit objektivnost úkonu. Přestože to trestní řád umožňuje, není obvykle rekognice prováděna na místě činu, protože pro dosažení jejího cíle není podstatné, kde je provedena. Zatímco u vyšetřovacího pokusu může tento fakt hrát podstatnou roli, zvláště pokud se jedná o jedinečné místo v jedinečném čase, a nelze jinak věrohodně rekonstruovat podmínky, které zde panovaly v době spáchání trestného činu.

2.3 Rekonstrukce

„§ 104d

Rekonstrukce

(1) Rekonstrukce se koná, má-li být obnovením situace a okolností, za kterých byl trestný čin spáchán nebo které k němu mají podstatný vztah, prověřena výpověď podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka, jestliže jiné důkazy provedené v trestním řízení nepostačují k objasnění věci.

²⁷ ČESKO. § 104b zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p104b>.

²⁸ BRÁZDA, Jan, *Je rekognice „in natura“ opakovatelný, nebo neopakovatelný úkon?*. ASPI [online, cit. 10.09.2020]. LIT45792CZ. dostupné zde: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/45792/1/2?vtextu=opakov%C3%A1n%C3%AD%20rekognice#lema0>.

(2) *Na postup při rekonstrukci se přiměřeně užití ustanovení o vyšetřovacím pokusu.*“²⁹

Vyšetřovací pokus je nejvíce zaměřován právě s rekonstrukcí nebo prověrkou na místě. Rekonstrukce je totiž jedním z procesů, ke kterým v rámci vyšetřovacího pokusu také dochází.

Tato metoda spočívá pouze v obnovení stavu (místa, podmínek) nebo procesů, ke kterým došlo na místě činu. Rekonstrukce je prováděna na základě předchozí výpovědi některé z vyslychaných osob. Jde vlastně o modelaci obrazu místa činu či procesů tak, jak je uváděla i vnímala vyslychaná osoba. Přičemž právě znovuoobením je možné určit konflikt výpovědi s realitou, anebo například doplnit důkazy. Jak uvádí Konrád: k tomu dochází zejména tehdy, jestliže se té osobě na základě navázání asociací vybaví zdánlivě zapomenuté detaily události, které ve své původní výpovědi nevedla.³⁰

Vyšetřovací pokus i rekonstrukce jsou metodami modelování. Rekonstrukce jednoznačně směřuje pouze k znovuoobenění nějakého objektu. Používá se pro svou názornost. Jde právě a pouze o rekonstrukci, tak jak ji provede účastník, bez jakéhokoliv ovlivnění vyšetřovatelem. Jinak by došlo ke zkreslení výsledků a úkon by ztratil svůj procesní význam. U vyšetřovacího pokusu může také docházet ke znovuoobenění objektů, avšak není to podstata této metody. Při vyšetřovacím pokusu je stěžejní pokusná činnost, která ověřuje výzkumné otázky. U pokusu je vyšetřovatel aktivním účastníkem a řídí celý proces, včetně programové změny podmínek. U rekonstrukce je vyšetřovatel pouze pasivním pozorovatelem.

2.4 Prověrka na místě

„§ 104e

Prověrka na místě

(1) *Prověrka na místě se koná, je-li zapotřebí za osobní přítomnosti podezřelého, obviněného nebo svědka doplnit nebo upřesnit údaje důležité pro trestní řízení, které se vztahují k určitému místu.*

(2) *Na postup při prověrce na místě se přiměřeně užití ustanovení o vyšetřovacím pokusu.*“³¹

Toto je další specifická metoda kriminalistické praktické činnosti, která bývá s vyšetřovacím pokusem často zaměřována. Nebo je zaměřována s výše popsanou rekonstrukcí. Je zároveň

²⁹ ČESKO. § 104d zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p104d>.

³⁰ KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. 2017. ISBN 978-80-7251-477-9. str.69

³¹ ČESKO. § 104e zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p104e>.

poslední metodou takto vyjmenovanou v trestním řádu. Prověрка na místě zahrnuje prvky ohledání, výslechu, vyšetřovacího pokusu, rekognice a rekonstrukce.³²

„Prověрка na místě (...) není pouze kriminalistickou metodou poznání kriminalisticky relevantní události (zjišťování skutkového stavu věci, o něm nejsou důvodné pochybnosti), ale současně je jedním z prostředků verifikace zjištěných faktů praxí – objektivizace výpovědi. To znamená, že prověřkou výpovědi na místě se praxí verifikují fakta uváděná v dříve podané výpovědi.“³³

Podstatou této metody je srovnání výpovědi vyslechnuté osoby a místa, o kterém osoba vypovídala. K rozporům nebo nedostatkům ve výpovědi může dojít, například pro odstup času výpovědi od události, o které má osoba vypovídat. Tyto nedostatky/rozpory lze odstranit přivedením osoby na místo, kde může dojít k aktivaci paměti. A tak je osoba schopna znovu vypovídat o tomto místě a myšlenkově rekonstruovat toto místo včetně objektů nebo činností, které jsou relevantní pro vyšetřovanou událost. Důležitým prvkem této metody je osobní přítomnost vyslechnuté osoby, jejíž výpověď se touto metodou má prověřit, na konkrétním místě z výpovědi. Tento prvek nelze nijak nahradit. Tato osoba se účastní vždy dobrovolně, nelze ji k úkonu nutit, což platí o všech výše zmíněných metodách. Na rozdíl od rekonstrukce zde dochází k aktivnímu působení vyšetřovatele, který porovnává výpověď s faktickou situací, má požadovat objasnění vyvstalých otázek či problémů, zajišťuje ohledání místa či označení objektů a instruuje další osoby potřebné pro splnění účelu této metody.

Postup při prověřce na místě je do značné míry shodný s postupem při vyšetřovacím pokusu, včetně přibrání nezúčastněné osoby, avšak nedochází zde k pokusné činnosti. Vyšetřovatel na místě pouze zaznamenává údaje o podmínkách, které při provádění úkonu na tomto místě panují, a popisuje, jak se osoba na místě chová, jestli se zde orientuje a jaké činnosti svým chováním demonstruje. V popisu jsou i časové a místní okolnosti jako viditelnost, světelnost, klimatické podmínky, rozmístění objektů v místě, rychlost a směr pohybu, pokud je toto demonstrováno nebo vypověděno. Oproti vyšetřovacímu pokusu tyto činnosti ale nejsou opakovány ani nedochází k cílevědomému měnění jejich podmínek. Cílem metody je pouze ověřit existenci daného místa a ověřit, zda daná osoba se událostí bezprostředně účastnila a průběh sama pozorovala. Což znamená, že výpověď pochází z paměťové stopy přímo této osoby a nedošlo například k tomu, že si daná osoba výpověď vymyslela.

³² MUSIL, J., KONRÁD, Z. a SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 340-341.

³³ KONRÁD, Zdeněk. *K teoretickým otázkám pojmu, podstaty a významu prověřky na místě*. *Kriminalistika*, 2007, č. 4, s. 263.

Přínosem použití výše zmíněných metod může být i získání nového důkazu. Například u prověrky na místě, pokud vyslechnutá osoba uvedla, že na konkrétním místě něco zanechala (dle výpovědi „zahodil jsem zbraň do křoví“) a předchozí ohledání místa tuto skutečnost neobjevilo. Osoba odvede vyšetřovatele na toto místo a ukáže kam zbraň odhodila. Vyšetřovatel poté ohledá znovu dané místo, kam měla osoba zbraň odhodit. Důkazní materiál takto nalezený je novým důkazem ve věci. I k tomuto procesu je přizvána nezúčastněná osoba.

3 Zákonná úprava

„Pokud se shodneme na tom, že metody kriminalistické praxe jsou převážně metodami poznání kriminalisticky relevantní události, můžeme se důvodně domnívat, že mají mít platnost v každé době a ve všech zemích světa, bez ohledu na právní systém atp. To znamená, že musí mít schopnost poznání objektu našeho zájmu bez ohledu na určité formální podmínky jejího využití v praxi různých policejních sborů. Jinak je tomu u procesních (vyšetřovacích) úkonů. Procesní úkony a důkazní prostředky jsou vymezeny v různé době a v různých zemích světa odlišnými právními předpisy vyplývajícími z různého pojetí a systému práva. Procesní (vyšetřovací) úkony musí mimo jiné splňovat určité formální náležitosti požadované zákonem.“³⁴

Trestní právo jako součást práva veřejného je ovládáno zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretencí. Ta klade požadavek na organizaci všech orgánů veřejné moci, aby cíle, kterých mají dosahovat, úkoly s tím spojené, dále postupy, které mohou uplatňovat, a také prostředky, kterých mohou využívat, byly pouze ty, které určí zákon. Tato zásada společně s dalšími má ochránit ostatní subjekty před zneužitím moci, která se koncentruje v rukou těchto orgánů.

„Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhopvat a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.“

35

³⁴ ČESKO. KONRÁD, Zdeněk. *K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení, 2008.* [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/k-procesu-konstituovani-rekognice-jako-metody-kriminalisticke-praxe-a-procesniho-ukonu-v-ceskem-trestnim-rizeni-116054.aspx>.

³⁵ ČESKO. § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*. Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p2-5>.

Proto i orgány činné v trestním řízení, při vyšetřování trestných činů, mohou využít pouze těch postupů, které zákon předpokládal a jsou v něm zakotveny, secundum et intra legem, tj. chování na základě a v mezích zákona.

Nelze tedy, aby při vyšetřování využily například metod mučení, které jsou zákonem přímo zakázány viz. §89 odst. 3 trestního řádu (contra legem). Ale nelze ani využít metod, o kterých zákon mlčí (praeter legem, tj. zákon obcházet), například ke sledování agentem použít bezpilotního letounu, přestože je moderním nástrojem, který by mohl jistě vypomoci při práci těchto orgánů.

Přestože kriminalistický experiment je bezpochyby od počátku významnou metodou, která kriminalistům velmi pomáhá v jejich práci, nebyl tento postup jako procesní úkon až do roku 2002 podle zákona možný. Výsledky, které se získaly z kriminalistického experimentu, správně neměly být předloženy soudu jakožto důkaz získaný touto metodou.

„Neexistence zákonné reglementace tak důležitého procesního úkonu má neblahé důsledky jak pro teorii, tak zejména pro kriminalistickou činnost. V teorii čs. kriminalistiky byla této otázce věnována dosud jen okrajová pozornost, nebyly ani přeloženy významnější teoretické práce zahraniční. V praxi, v důsledku nedostatku publikace vědeckých poznatků a výměny praktických zkušeností, dochází k nejednotnosti v chápání a dokumentaci vyšetřovacího experimentu (experiment je často označován za rekonstrukci a obráceně, případně jiné vyšetřovací úkony), dochází i k častým pochybením, zejména v zajišťování shodnosti podmínek provedení experimentu, jeho fixaci apod. To činí výsledky některých experimentů, které jsou soudy přijímány, přinejmenším problematickými. Příčiny tohoto stavu bude nutno hledat patrně jak v kriminalistické vědě, tak vědě trestně procesního práva.“³⁶

Jak se dočteme například od Vladimíra Prerada a Miroslava Vychodila, kriminalistická i soudní praxe tuto metodu jako samostatný procesní úkon i přesto respektovala.

„V současné době v teorii kriminalistiky i praxi orgánů činných v trestním řízení je vyšetřovací experiment chápán jako samostatný procesní úkon. V této otázce se nevyskytují protichůdné či sporné názory na tento úkon, jako na pramen důkazů v čs. trestním řízení. Tuto skutečnost prokazují i výsledky provedeného výzkumu. Z uvedeného vzorku (57 případů) ve 42 případech, tj. 85,96%, provedený vyšetřovací experiment, bez ohledu na řadu problémů a nedostatků, (...),

³⁶ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR. 1972. str. 7

prispěl k objasnění prověřovaných okolností. To svědčí o tom, že vyšetřovací experiment se bezesporu stal běžným úkonem ve vyšetřovací praxi orgánů Veřejné bezpečnosti.“³⁷

Výčet toho, co je možné použít jako důkaz v §89 odst. 2 trestního řádu, je sice demonstrativní a šlo by pod něj zahrnout i výsledky kriminalistického experimentu, avšak důkaz je přípustný, pouze pokud byl získán procesně přípustným způsobem, jak bylo několikrát později judikováno.

„Nutno vyjít z článku 8 odst. 2 Listiny, dle něhož nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Procesní podmínky řízení vyjádřené příslušnou právní úpravou a respektující citovaný článek Listiny, jsou nepřekročitelnou hranicí, ve které se musí odehrávat trestní proces. Prokázání viny obviněného je možné pouze na základě nepochybně zjištěných skutečností a za použití procesních prostředků, které trestní řád umožňuje použít.“³⁸

Dle mého názoru se dá říct, že před rokem 2002 byl kriminalistický experiment (vyšetřovací pokus) chováním *praeter legem*, neboť zákon o něm mlčel. Zmínku bychom nenašli ani v trestním řádu, ani v zákoně o Policii České republiky. Přestože v Instrukcích pro vyšetřovatele a policejní orgány Policie České republiky k postupu v trestním řízení je kriminalistický experiment zmíněn v člancích 70-73, neměl tento prostředek oporu přímo v zákoně.

Často byl tedy kriminalistický experiment považován za zvláštní typ ohledání, které trestní řád znal. Tento fakt podporovala řada autorů jako J.N. Jakimov³⁹, Tarasov-Rodionov⁴⁰ nebo M.S. Strogovič⁴¹, kteří se ve svých pracích z třicátých let 20. století o experimentu zmiňovali.

Naproti tomu učebnice československého trestního řízení⁴² zaujímala názor, že se nejedná o samostatný vyšetřovací úkon, neboť nemá dostatečnou (výslovnou) oporu v zákoně, což podpírá i mé tvrzení, že se jednalo o chování *praeter legem*.

³⁷ Acta Universitatis Carolinae. *IURIDICA* 3/1990 *MONOGRAPHIA LIV. Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 20

³⁸ ČESKO. Judikát ÚS 291/2000. [judikaty.info](https://www.judikaty.info/cz/document/uscr/38788) [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.judikaty.info/cz/document/uscr/38788>.

³⁹ JAKIMOV, J.N.: *Sledostvennyj osmostr*. Dokt. Disertace. Moskva 1964, str. 115-122

⁴⁰ TARASOV-RADIONOV, P.I.: *Nastolnaja kniga sledovatelja*. Jurizdat, Moskva 1949, str. 368

⁴¹ STROGOVIČ, M.S.: *Ugolovnyj process*. Gosjurizdat, Moskva 1964, str. 243

⁴² *Učebnice československého trestního řízení*, Orbis, Praha 1963, str. 159

Není divu, že vývoj v 50. letech 20. století v SSSR ovlivňoval i vývoj v ČSSR a dalších socialistických zemích. Stejně tak tomu bylo i ohledně názorů na pojem vyšetřovacího experimentu. Jak jsem již zmínila v kapitole věnované podobnosti vyšetřovacího pokusu s dalšími zvláštními způsoby dokazování, zprvu vůbec nepanoval jednotný názor na to, co vlastně je vyšetřovací pokus.

„Vědecká fundovanost prací citovaných autorů opírajících se o široké zobecnění poznatků vyšetřovací praxe, podstatnou měrou přispěla k prosazení myšlenky oprávněnosti procesní samostatnosti vyšetřovacího experimentu a jako důležitého zdroje rozvoje nových forem vyšetřovací praxe. Zejména Bělkin přesvědčivě dokázal experimentální podstatu uvedeného úkonu a specifikoval jeho odlišnost od jiných vyšetřovacích úkonů, v jejichž struktuře se vyskytují pokusné prvky. Dokázal, že vyšetřovací experiment je významným důkazním prostředkem a zdrojem nových důkazů.“⁴³

Dostatečná právní úprava chyběla i dalším v praxi často využívaným úkonům, jak se zmiňuje důvodová zpráva k pozměňovacímu návrhu trestního řádu z roku 2001.

„K bodu 100 (104a až 104e):

V trestním řádu není vyčerpávajícím způsobem upraven postup při provádění některých jinak poměrně často využívaných úkonů (konfrontace, rekonstrukce, rekognice, vyšetřovací pokus, prověrka na místě). V zájmu právní jistoty se navrhuje postup při provádění těchto úkonů doplnit v souladu s poznatky kriminalistiky a praxe, která se pod vlivem judikatury vytvořila.“⁴⁴

Tento fakt potvrzuje i Zdeněk Konrád ve své publikaci Některé zvláštní způsoby dokazování. *„Několik desetiletí řada československých kriminalistů upozorňovala na nevhodnou reglementaci některých kriminalisticko-taktických metod trestním řádem (rekognice a konfrontace) nebo upozorňovala na nutnost právní úpravy dosud právním řádem nereglementovaných specifických metod kriminalistické praxe (vyšetřovací experiment, prověrka výpovědi na místě, rekonstrukce trestného činu) a současně navrhovala úpravy těchto specifických metod kriminalistické praxe de lege ferenda“⁴⁵*

⁴³ Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 19

⁴⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001, kterým se mění trestní řád. Aspi [online, cit. 06.06.2020]. LIT22506CZ. dostupné zde: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/22506/1/2>.

⁴⁵ KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. 2017. ISBN 978-80-7251-477-9. str.5

Změnu tedy doznala legislativa až zákonem č. 265/2001 Sb., který s účinností od 1. ledna roku 2002 obohatil trestní řád v části páté o oddíl třetí, některé zvláštní způsoby dokazování, a s ním i o § 104c, který nám zakotvuje vyšetřovací pokus v následujícím znění.

„§ 104c

Vyšetřovací pokus

(1) Vyšetřovací pokus se koná, mají-li být pozorováním v uměle vytvořených nebo obměňovaných podmínkách prověřeny nebo upřesněny skutečnosti zjištěné v trestním řízení, popřípadě zjištěny nové skutečnosti důležité pro trestní řízení.

(2) K provedení vyšetřovacího pokusu se nepřistoupí, jestliže to je vzhledem k okolnostem případu nebo osobě podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka nevhodné nebo lze-li účelu vyšetřovacího pokusu dosáhnout jinak.

(3) K vyšetřovacímu pokusu, který je prováděn v přípravném řízení, musí být přibrána alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna, ledaže by nemožnost zajistit její přítomnost při vyšetřovacím pokusu zmařila jeho provedení. Je-li to potřebné vzhledem k povaze věci a ke skutečnostem, které dosud v trestním řízení vyšly najevo, přibere se k vyšetřovacímu pokusu znalec, popřípadě podezřelý, obviněný a svědek. Jejich účast při vyšetřovacím pokusu se řídí ustanoveními, která platí pro jejich výslech. Zúčastní-li se vyšetřovacího pokusu osoba mladší než osmnáct let, užije se přiměřeně § 102.

(4) K úkonům, které souvisejí s vyšetřovacím pokusem, nesmí být podezřelý, obviněný, poškozený nebo svědek, který má právo odepřít výpověď, žádným způsobem donucován.“⁴⁶

K tomuto kroku do jisté míry přispěli autoři monografií v 60. a 70. letech 20. století jako J. Pješčak, M. Vychodil a V. Prerad, kteří se snažili vyplnit mezeru v československé kriminalistické teorii a měli pozitivní vliv na vyšetřovací praxi, což dokazují provedené výzkumy a vydané resortní směrnice, upravující rámcově praktické provedení vyšetřovacího experimentu (SNB-vyš. I-1 FMV).⁴⁷

Jak je z citace výše patrné, nebyl zakotven všeobecně kriminalistický experiment, ale pouze jedna jeho podoba, a to vyšetřovací pokus. Kromě toho právní úprava opomíjí některé podstatné

⁴⁶ ČESKO. § 104c zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p104c>.

⁴⁷ Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 19

znaky experimentu, a to především jeho experimentální charakter. Jak již bylo vysvětleno dříve v této diplomové práci, experiment je činnost pokusná – k té kromě pozorování patří tedy i přímé ovlivňování pozorovaného jevu, a to systematickým měněním podmínek, které slouží jednak k vyloučení jevu náhodného, ale také jako srovnávací materiál k formulování obecných závěrů. Jedná se o ověřování teoretických konstrukcí v praxi.

Pro práci kriminalistů je potom velmi problematický i odstavec druhý, který staví vyšetřovací pokus pouze jako doplňkovou vyšetřovací metodu. Záměr zákonodárců se v tomto případě dá pouze odhadovat. Možná chtěli zabránit, aby výsledky vyšetřovacího pokusu byly brány jako stěžejní důkaz ve věci. Ovšem to by odporovalo zásadě volného hodnocení důkazů.

Myslím, že zde chtěl zákonodárce vyjádřit vůli, že soud nemusí provést důkaz, který je vzhledem k ostatním nadbytečný. Neboť skutečnost, kterou prokazuje, je již bezpochyby prokázána jinými důkazy. V důsledku potom dochází k tomu, že nejčastěji není proveden přímo vyšetřovací pokus, který by byl pro mnoho soudců vhodným důkazním prostředkem pro svou názornost, ale namísto toho je celá věc předána k vypracování znalci.

Ve svém článku K trestněprávní úpravě některých kriminalistických metod z roku 2015 Zdeněk Konrád shrnuje poznatky k úpravě některých zvláštních způsobů dokazování, které se dostaly do trestního řádu novelou z roku 2001. O vyšetřovacím pokusu se vyjadřuje následovně.

„Právní úprava této kriminalistické metody zákonem 265/2001 Sb. Odpovídá současnému stupni kriminalistického poznání, a proto není třeba ustanovení § 104c TrŘ měnit.“⁴⁸

Vzhledem k tomu, jaké úpravy de lege ferenda navrhuje autor článku u jiných metod, myslím si, že by bylo vhodné v zákoně poupravit i tuto metodu, aby více reflektovala experimentální charakter tohoto úkonu a neřadila jej tak naroveň například rekonstrukci, která se omezuje na pouhé pozorování. Ale jedná se asi více o teoretický problém, který zatím neomezuje kriminalistickou praxi. Podle rozhovorů s kriminalisty krajského ředitelství Policie ČR Středočeského kraje dochází v praxi spíše ke spojení nejčastěji vyšetřovacího pokusu s prověrkou na místě nebo rekonstrukcí v jeden vyšetřovací úkon, který kriminalistům poskytne dostatečný obraz u události tak, jak se stala a případně i důkazy.

⁴⁸ Kriminalistika 4, *K trestněprávní úpravě některých kriminalistických metod*. Zdeněk Konrád. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2015. Str. 265-274.

4 Provedení experimentu

K úspěšnému získání důkazů je potřeba zvolit správnou metodu vyšetřování. Odpověď na otázku, která metoda je vhodná pro řešení konkrétních problémů, nám dává kriminalistický obor taktika vyšetřování jednotlivých trestných činů. První a většinou zásadní chybou kriminalisty může být, že pro zodpovězení určité otázky zvolí špatnou metodu – například zamění rekonstrukci s vyšetřovacím pokusem, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách. Důsledek špatně zvolené metody je nedosažení cíle, který si klade. Nebo přestože cíle dosáhne, dojde ke špatné interpretaci výsledků a postavení špatných závěrů. Pro následující poznatky diplomová práce předpokládá, že kriminalista správně vyhodnotil, kterou vyšetřovací metodu bude vhodné použít, a rozhodl se pro provedení kriminalistického experimentu.

Aby mohl být experiment kriminalistům co nejvíce přínosný a zároveň mohl být jeho výsledek případně použit jako důkaz v trestním řízení, je potřeba při jeho provedení dbát na základní pravidla, která zajišťují objektivitu poznatků z experimentu získaných. Samotný experiment obsahuje vždy minimálně tři fáze – příprava, samotný experiment a hodnocení. Přičemž experiment je možné realizovat v několika etapách, podle náročnosti experimentu.

V textu níže se diplomová práce snaží sumarizovat poznatky a doporučení (pravidla) k jednotlivým fázím experimentu, včetně popisu možných chyb, které jsou uváděny v literatuře a právních předpisech. Vzhledem k různorodosti cílů a zkoumaných jevů však podle mého názoru nelze vytvořit zcela univerzální popis náležitostí kriminalistického experimentu. Vždy je nutné přihlížet k individuálním odlišnostem daného případu a potřebám experimentu.

Následující kapitoly se vztahují k realizaci vyšetřovacího pokusu jako samostatného procesního úkonu. Ale většinu poznatků lze aplikovat i na provádění expertizního experimentu nebo taktického experimentu. Ty jsou však z hlediska organizace mnohem méně svázány pravidly. Nelze na ně například aplikovat citovaná právní ustanovení, neboť ty hovoří pouze o vyšetřovacím pokusu.

4.1 Příprava

Provedení samotného experimentu vždy předchází příprava. Lze ji tedy označit za první fázi experimentu. První fáze se bude realizovat v jedné nebo ve více etapách v závislosti na tom, zda se bude experiment provádět na určitém vybraném místě, nebo zda jej lze provést (více méně) kdekoliv a kdykoliv.

Přípravu rozdělujeme na přípravu před příjezdem na místo a po příjezdu na místo. Takto ji členili různí autoři, například Prerad, Pješčak, nebo Bělkin. Zatímco před příjezdem na místo je příprava víceméně administrativní a myšlenková, po příjezdu na místo se příprava mění v sadu technických postupů tak, aby bylo možné co nejlépe provést experiment, aniž by došlo k jeho zkreslení v důsledku například nadměrného přerušování experimentu. Příprava začíná již v okamžiku zjištění taktické úlohy – hypotézy, která orgánu činném v trestním řízení v souvislosti s vyšetřováním vyvstala.

4.1.1 Administrativní kroky

Přípravu je účelné rozdělit na kroky administrativní a potom přípravné kroky na místě, kde bude probíhat samotný experiment. Je-li více pokusů, které chceme v experimentu realizovat, anebo více míst, kde bude experiment probíhat, bude nutné některé kroky opakovat.

„Mezi přípravná opatření první etapy (do odjezdu na místo provedení experimentu) patří především:

ujasnění cíle experimentu,

určení pořadí předpokládaných pokusů,

určení obsahu a způsobu provedení pokusů, jejich variant na základě zhodnocení podmínek, za kterých došlo k vyšetřované události,

stanovení doby provedení experimentu,

výběr místa provedení experimentu,

určení okruhu účastníků experimentu a řešení otázek spojených s jejich účastí,

příprava věcných důkazů (nebo předmětů, kterými budou zaměněny), jichž bude třeba při provádění pokusů, příprava potřebných technických, dopravních a jiných prostředků.“⁴⁹

Dle tohoto seznamu jde o administrativní kroky, které tvoří podklad pro provedení experimentu. Prerad se zde snažil o výčet těch nejdůležitějších kroků, které seřadil dle toho, jak by je měl experimentátor (vyšetřovatel) postupně plnit.

Základem úspěšného experimentu je tedy stanovení cíle nejprve procesního, který by měl, pokud možno předcházet ještě výběru metody. Takovým procesním cílem může být například prověření informací z již dostupných důkazů. Dále se specifikuje cíl samotného experimentu.

⁴⁹ Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619. str. 37

Se stanovením cíle experimentu dochází i ke stanovení (jedné nebo více) hypotéz, které se plánují prostřednictvím experimentu ověřit. Zde se vyskytuje první a poměrně zásadní prvek, který je schopen vyvolat závažnou chybu v celém experimentu a znehodnotit tak jeho výsledky. Výsledek experimentu je totiž vyjádřením možné pravděpodobnosti daného jevu. Takže, obdobně jako ve statistice, i zde velmi záleží na formulaci dané hypotézy a toho, co chce experiment přesně zkoumat. Cíle a očekávání nějakého výsledku mohou totiž způsobit, že si experiment ten, kdo ho provádí, takzvaně „ušije na míru“, čímž nepochybně zasahuje do objektivit experimentu.

Například u senzorického experimentu může výzkumná otázka znít: Je možné slyšet výstřel ze zbraně (zbraně x na vzdálenost y metrů), ve vedlejší místnosti domu?

Samotná formulace hypotézy již může obsahovat výchozí parametry pokusu, přičemž tyto parametry mohou být důležité. Například pokud se snažíme ověřit výpověď svědka. Tyto parametry se ovšem mohou během pokusu cíleně měnit, i když pro vyhodnocení mají zásadní vliv parametry vstupní.

Na základě formulace hypotézy se následně určuje, jaké pokusy se budou provádět a co bude jejich obsahem. Prerad tomuto kroku předřadil krok, ve kterém určuje pořadí prováděných pokusů. Já jsem však toho názoru, že tento krok by měl být zařazen až právě po určení obsahu jednotlivých pokusů, někdy i po stanovení místa a času jednotlivých pokusů. Zvláště pokud potřebujeme specifické podmínky pro provedení pokusu. Neboť tyto mohou pořadí ovlivnit i v případě, že pořadí není ovlivněno přímo tím, že výsledky jednoho pokusu budou vstupními parametry pro pokus další v rámci jednoho experimentu.

Při určení obsahu pokusu je třeba si zároveň stanovit vstupní parametry (podmínky) pokusu, které budou simulovány, a i to jakým způsobem lze této simulace docílit. Zde spatřuji druhý kritický bod v této fázi. Je velmi náročné správně vybrat a určit jednotlivé parametry tak, aby experiment neměl moc velký záběr a mohl se soustředit na pozorování vybraného jevu, a zároveň nevyřadit z pozorování podmínky, které mohou mít na daný jev velmi významný vliv. Výhodou experimentu je, že v jeho průběhu je možné podmínky přidávat i ubírat na základě získaných poznatků. Nesmí ovšem dojít k opomenutí tuto skutečnost zohlednit při vyhodnocení experimentu.

Navíc je potřeba zohlednit nejen fyzikální činitele jako jsou klimatické podmínky, charakter místa, kde daný jev probíhal (interiér, exteriér, členitost prostoru, vybavení), fyzické vlastnosti subjektů (výška, váha, pohlaví, věk, zdravotní aspekty, speciální fyzické dovednosti – například osoba byla sportovně založena), ale také psychické aspekty subjektů. Jak již zmiňuje Prerad ve své

publikaci⁵⁰, psychická složka (zejména emoce, vnitřní a vnější motivy) totiž mohou do značné míry ovlivnit výsledek experimentu. Přestože tyto podmínky lze simulovat jen velmi obtížně a omezeně, je potřeba s nimi počítat, snažit se je zahrnout do experimentu. Mělo by být na ně pamatováno alespoň ve fázi vyhodnocení. Kromě jejich stanovení by si měl experimentátor také rozmyslet, jaké parametry, jakým způsobem a proč hodlá měnit.

Na základě tohoto kroku by se poté měly teprve podstoupit kroky výběru subjektů, které se budou experimentu účastnit (pokud se experimentu nebude účastnit přímo podezřelý, obviněný nebo svědek či osoba poškozená). Dále zajistit administrativně zábor místa, kde bude experiment proveden, včetně dopravy jednotlivých účastníků na toto místo a také předměty, které jsou nezbytné pro provedení experimentu.

Kromě subjektů, jež se budou účastnit experimentu aktivně, nesmí dojít k opomenutí informovat i osoby, které mají podle trestního řádu právo se tohoto vyšetřovacího pokusu účastnit pasivně, tedy pozorovat celý úkon, popřípadě klást otázky a žádat například doplnění protokolu o takovém úkonu.

Z povahy věci se mohou tohoto úkonu účastnit státní zástupce, který dohlíží na činnost policie při vyšetřování, a také soudce. Podle § 41 odst. 2 trestního řádu je takovou osobou s právem na účast na vyšetřovacích úkonech také obhájce obviněného.

*„(2) Obhájce je oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů (§ 65) a zúčastnit se podle ustanovení tohoto zákona vyšetřovacích úkonů“.*⁵¹

Podle § 51 odst. 2 a odst. 3 trestního řádu má toto právo i zmocněnec poškozeného a zmocněnec zúčastněné osoby, tou může být například u nezletilého orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).

„(2) Zmocněnec poškozeného a zúčastněné osoby je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejich výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže by přítomností zmocněnce mohl být zmařen účel trestního řízení nebo nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným vyslychaným osobám klást otázky, avšak

⁵⁰ Acta Universitatis Carolinae. IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. *Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619.

⁵¹ ČESKO. § 41 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*. Zákony pro lidi.cz [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p41-2>.

teprve tehdy, až policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoli v jeho průběhu.

(3) Oznámi-li zmocněnec policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacího úkonu podle odstavce 2, je policejní orgán povinen včas zmocněnci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění zmocněnce nelze zajistit. Spočívá-li úkon ve výslechu osoby, policejní orgán zmocněnci sdělí i údaje, podle nichž lze takovou osobu ztotožnit. Nelze-li tyto údaje předem určit, musí být ze sdělení zřejmé, k čemu má tato osoba vypovídat.⁵²

4.1.2 Příprava na místě pokusu

Příprava na místě pokusu by měla být oddělena od samotného vymyšlení experimentu – administrativních kroků přípravy. Zde by mělo dojít pouze k přesnému nasimulování výchozích parametrů (podmínek) experimentu, k zajištění příprav pro řízené měnění těchto parametrů a k řádnému poučení všech subjektů, které se budou experimentu účastnit. Svědomitá příprava před příjezdem na místo velmi ulehčí práci přímo na místě a zároveň může být i důležitým krokem k zajištění objektivnosti pokusu.

Například pokud se důkladně nepromyslí, jak bude který účastník na místě instruován, jaké informace mu budou poskytnuty k situaci a úkolu, který má namísto plnit, může opět dojít ke zkreslení pokusu v důsledku ovlivnění osoby vyšetřovatelem.

I včasné naplánování jednotlivých prací na místě, kde bude experiment realizován, jako je například příjezd jednotlivých účastníků pokusu na místo, může hrát svou roli při simulaci co nejpřesnějších podmínek (i psychických), které panovaly na místě činu, nebo může omezit případné prohloubení traumatu poškozeného při setkání s obviněným.

Velmi důležité je také zajistit možnost podrobné dokumentace celého experimentu, aby poté případně nerušila proces experimentu. Díky velkému množství kvalitních moderních technologií lze dnes již zajistit poměrně snadno monitorování celého prostoru, kde experiment probíhá.

Audiovizuální výstupy mohou sloužit k opětovnému shlednutí pokusu tak, aby bylo možné důkladně sledovat jednotlivé prvky, a zároveň snižují počet osob, které by se musely experimentu zúčastnit a zaznamenávat jej. Dále také slouží jako podkladový materiál soudu při hodnocení důkazu provedeného protokolem o vyšetřovacím pokusu.

⁵² ČESKO. § 51 odst. 2 a 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p51-2>.

Dle rozhovorů s kriminalisty je nejsložitějším krokem v přípravě na místě pokusu zajištění tohoto místa tak, aby do něj nevstupovaly další (nepovolané) osoby a aby místo a účastníci nebyli vystaveni tlaku z řad pozorovatelů, kterých se u nás v České republice dle slov kriminalistů najde vždy velmi mnoho. Tyto osoby znesnadňují provedení úkonu, rozptylují pozornost vyšetřovatele i účastníků a mohou i prohloubit trauma z prováděného úkonu, kterému jsou osoby (zejména poškozená osoba, pokud se úkonu účastní) při provedení úkonu vystaveny.

4.2 Realizace

Realizaci experimentu provádí orgán činný v trestním řízení a to samostatně. Samostatně neznamená, že nedochází k účasti jiných osob na tomto úkonu (viz předchozí kapitola), ale že je za provedení úkonu odpovědný.

„(5) Kromě případů, kdy je podle tohoto zákona třeba souhlasu státního zástupce, činí policejní orgán všechna rozhodnutí o postupu vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení.“⁵³

Při realizaci je velmi důležité dbát na to, aby nedošlo k vzájemnému ovlivnění experimentátora (kriminalisty) a účastníků experimentu. Tato chyba může být způsobena již v předchozím kroku, proto je vhodné se snažit co nejvíce omezit tento vliv, aby bylo možné dospět k objektivnímu výsledku pokusu.

„Obtíž je v tom, že každý experiment ve své podstatě obsahuje bezprostřední nebo zprostředkované působení experimentátora na pokusné osoby i ostatní účastníky experimentu. Zcela negovat toto působení není možné. Paralyzování obtíží a jejich důsledků na průběh a výsledky experimentu je podle našeho názoru ve vyšetřovací praxi možné dvojím způsobem:

Organizování vyšetřovacího experimentu, zejména jeho provedení tak, aby většina činnosti byla připravena (vysvětlena, ukázána, demonstrována) před jeho provedením, aby v průběhu experimentu již nebylo třeba často do něj bezprostředně zasahovat a pokud je to nutné, pak jen pokynem, signálem k provedení experimentálního úkonu bez doprovodného dalšího vysvětlování nebo pokynů, a tam kde je to možné docílit, aby sama situace vyvolala u pokusné osoby reakce, které jsou předmětem zkoumání. V případech, kde je to možné, využít přirozenosti podmínek (dopravního ruchu, výrobní činnosti, obsluha různých zařízení), jestliže působení těchto podmínek

⁵³ ČESKO. § 164 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p164-5>.

na událost za nichž se stala je předmětem experimentálního zkoumání. V takovém případě lze působení experimentátora na tyto podmínky vyloučit;

správně uvážit vliv tohoto působení na shodnost podmínek provedení experimentu s podmínkami původní zkoumané události a na jeho výsledky. Toto můžeme docílit porovnáním podmínek s předexperimentální situací a myšlenkovým srovnáním současného stavu, konstituce, emocí účastníků experimentu s pravděpodobným jejich stavem, konstitucí, emocemi v průběhu původní situace (vzrušení, napětí, rozčilení nejistota, nervozita apod.) „⁵⁴

Při realizaci je dobré řídit se taktickými postupy a doporučeními, které mají za cíl zajistit objektivní průběh experimentu a získání hodnověrných výsledků.

„Těmito taktickými postupy rozumíme:

1. určení pouze omezeného počtu účastníků vyšetřovacího pokusu;
2. zajištění shodnosti uměle vytvořených podmínek s podmínkami za nichž došlo ke zkoumanému faktu, jevu nebo události;
3. provádění pokusů ve shodných a cílevědomě měněných podmínkách;
4. opakování stejnorodých pokusů;
5. provádění pokusů v několika etapách.“⁵⁵

4.3 Dokumentace

Dokumentace vzniká v přípravné i realizační fázi. V přípravné fázi vzniká dokumentace pro potřeby experimentátora, která má zajistit nezkrácení výsledků pokusů. Tato dokumentace obsahuje přehled administrativních kroků, které experimentátor zajišťuje, jak se píše v kapitole 4.1.1. Jedná se o interní dokumentaci, která nemusí být součástí spisu.

Dále je třeba zajistit dokumentaci experimentu v realizační fázi, aby bylo možné pokus znovu opakovat. Dříve byl pokus dokumentován pouze slovním zápisem (protokolem), popřípadě doprovázen náčrty policejních kreslířů. V 21.století je již samozřejmostí využití audiovizuální techniky a pořízení věrohodného audiovizuálního záznamu z celé realizace pokusu. Tento záznam může být později využit k opětovnému prozkoumání celého postupu, pozdějšímu sledování jevů, které lze vidět, i jevů, které lze slyšet, analyzování způsobů, které vedly k získaným výsledkům. Tento záznam může být, a často bývá, přiložen i k oficiálnímu protokolu, jako názorný důkaz.

⁵⁴ PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR. 1972. str. 52

⁵⁵ KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování*. Kriminologické problémy teorie a praxe. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. 2017. ISBN 978-80-7251-477-9. str. 56

Při použití této audiovizuální techniky je opravdu důležité zdokumentování místa a situace vyšetřovacího pokusu z různých perspektiv, aby bylo možné ideálně skládat 3D model. Dále je třeba správně a jednoznačně instruovat osoby, které se pokusu účastní, aby při své činnosti nebránily pořízení tohoto záznamu a vědomě používaly i komentáře k tomu, jaké činnosti vykonávají. Toto napomáhá k orientaci při opětovném shlédnutí záznamu osobám nezúčastněným na experimentu a také soudci při hodnocení závěrů z takto předloženého důkazního materiálu.

Dalším a nejdůležitějším bodem dokumentace je písemný protokol o vyšetřovacím pokusu. Protokol má úlohu důkazního materiálu v trestním řízení a je podstatné, aby byl zdrojem informací o podmínkách a posloupnosti provedeného postupu, o jeho obsahu a dosažených výsledcích.

Základní náležitosti protokolu jsou explicitně uvedeny v trestním řádu v § 55.

„§ 55 (3) V protokolu sepsaném o konfrontaci se запиší výpovědi konfrontovaných osob doslovně, stejně tak i znění položených otázek a odpovědi na ně; také se uvedou všechny okolnosti, které jsou z hlediska účelu a provádění konfrontace důležité. V protokolu sepsaném o rekognici se podrobně uvedou okolnosti, za nichž byla rekognice prováděna, zejména pořadí, ve kterém byly osoby nebo věci ukázány podezřelému, obviněnému nebo svědkovi, doba a podmínky jejich pozorování a jejich vyjádření; o rekognici prováděné v přípravném řízení se zpravidla pořídí též obrazové záznamy. V protokolu sepsaném o vyšetřovacím pokusu, o rekonstrukci a o prověrce na místě je třeba podrobně popsat okolnosti, za nichž byly tyto úkony prováděny, jakož i jejich obsah a výsledky; pokud to okolnosti případu nevyklučují, pořídí se též obrazové záznamy, náčrtky a jiné vhodné pomůcky, které se, je-li to možné, připojí k protokolu. Obdobně je třeba postupovat i v případech provádění dalších důkazů výslovně v zákoně neupravených.“⁵⁶

Protokol je na základě informací z odborné literatury vhodné pomyslně rozdělit do tří částí. V úvodu by měl obsahovat zejména identifikaci místa, kde je experiment proveden, datum provedení, identifikaci trestní věci, ve které je experiment prováděn (číslo jednacích spisů) a identifikaci všech účastníků tohoto úkonu. Včetně poučení, kterého se jim od experimentátora dostalo. Toto poučení říká zejména, že se účastní úkonu zcela dobrovolně a rozumí svým procesním povinnostem a právům, jako je klást doplňující otázky i v průběhu experimentu, avšak tak, aby nenarušili jeho průběh. Identifikaci osob zde rozumíme jméno, příjmení, datum narození, adresu bydliště osoby⁵⁷ a též její funkci a procesní postavení (experimentátor, obviněný, svědek,

⁵⁶ ČESKO. § 164 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákony pro lidi.cz [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p164-5>.

⁵⁷ Policie ČR, *Zpracování osobních údajů Policií české republiky*. [online, cit. 06.06.2020]. dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/zpracovani-osobnich-udaju-policii-ceske-republiky.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.

nezúčastněná osoba, obhájce, státní zástupce, policista atd.). Dále je důležité vymezit důvody provádění experimentu a jeho cíle. Je vhodné přiložit případné povolení záboru místa, pokud je takový zábor nutný. A také komunikaci s osobami, které byly pozvané k účasti na experimentu, jako důkaz, že byly k účasti vyzvány všechny osoby, které mají právo se tohoto úkonu účastnit.

Druhá část protokolu by se měla věnovat popisu provedeného experimentu. Prvně je nutné popsat výchozí situaci a místo, včetně podmínek, za kterých je pokus proveden. Zde je důležité i specifikovat podmínky, které se nezdařilo rekonstruovat, a vymezit jejich případný vliv na experiment. Součástí popisu místa by měl být i popis případných předmětů, které byly k pokusu použity, a zda se jedná o originální předměty z místa činu, druhově stejné předměty, jaké byly dle výpovědi použity, nebo zda se jedná například pouze o makety. Po popisu výchozích faktorů by měl přijít detailní popis každého provedeného pokusu v časové posloupnosti tak, jak byl prováděn s uvedením výsledků, kterých bylo pokusem dosaženo. U popisu pokusu nesmí chybět specifikace podmínek, případně jak byly změněny, a jejich případný vliv na pokus. Do této části patří i případné vyjádření osoby, jejíž výpověď slouží jako podkladový materiál k pokusu, ke shodnosti podmínek na začátku experimentu, nebo případné otázky a námitky zúčastněných osob, které byly v průběhu experimentu vneseny. Dojde-li k přerušení experimentu nebo jeho předčasnému ukončení, je důležité zaznamenat do protokolu i tuto skutečnost s vysvětlením příčin (například nevhodné klimatické podmínky – začalo pršet). Tuto část protokolu je nutné opakovat v případě, že je experiment rozdělen do několika částí (například z důvodu konání ve více lokalitách), pro každou tuto část samostatně.

V závěrečné části protokolu se objevuje souhrn, jakými způsoby byl pokus zdokumentován, a seznam těchto materiálů (audiovizuální stopa, fotografie a náčrtek místa atd.). Experimentátor by neměl opomenout připojit závěry získané z výsledků pokusu. Každý účastník má právo se s protokolem seznámit a vyjádřit se k jeho správnosti či případně vznést námitky a připomínky. Ty by se zde také měly objevit včetně podpisu tohoto účastníka.

V poslední řadě by měl být protokol formálně ukončen uvedením data sepsání protokolu a podpisem všech účastníků úkonu, jako vyjádření, že se s protokolem řádně seznámili. Protokol může obsahovat přílohy, které jej doplňují a umožňují lepší názornost popsaných událostí, případně osvědčují fakta v něm uvedená.

Při rozhovorech s pracovníky Policie České republiky z Krajského ředitelství policie Středočeského kraje a při nahlížení do spisů v rámci praxe na státním zastupitelství jsem zjistila, že přiložené protokoly mají hodně různorodou podobu, obsahují nesourodé informace bez známek systematizace, která by například soudci umožnila zpětně nahlížet do protokolu a bez čtení celého

textu se soustředit na určitý typ informace (například zda byli osloveni všichni možní účastníci experimentu).

Oproti této výše popsané praxi u jiných úkonů, jako je třeba výslech, již existuje ucelená podoba tohoto protokolu (protokol o výslechu osoby) ve formě strukturované šablony, kterou využívá většina vyšetřovatelů.

4.4 Vyhodnocení

Ze získaných výsledků experimentu je možné formulovat závěry o možnosti a nemožnosti existence určitého jevu, nebo dokonce příčinných souvislostech jednotlivých jevů. Při hodnocení je nezbytné analyzovat nejen samotné výsledky jednotlivých pokusů s ohledem na podmínky, za kterých jich bylo dosaženo, ale také komplexnost celého pokusu, jeho průběh, vliv podmínek na jednotlivé aspekty experimentu, a také vliv jejich cílevědomé změny. Popřípadě je potřeba do analýzy zahrnout i aspekty, které z nějakých objektivních důvodů nemohly být rekonstruovány a měly by na experiment vliv. Ve vyhodnocení je třeba odlišit dosažené výsledky od závěrů, které jsou z výsledků vyvozeny. Závěry je třeba formulovat s opatrností, aby nedošlo k záměně s vlastními domněnkami.

Z experimentu lze získat výsledek pozitivní, tj. hypotéza byla potvrzena. Anebo výsledek negativní, kdy hypotéza byla pokusem vyvrácena. Stanovíme-li si například jako výzkumnou otázku, zda můžeme z určitého místa vidět určitý děj, poté můžeme dojít ke dvěma výsledkům. Pozitivní výsledek je, když pokusem prokážeme, že za určitých podmínek osoby z tohoto místa děj viděly. Při výsledku negativním osoby děj z tohoto místa za žádných z podmínek experimentu děj neviděly.

Před formulováním závěrů z výsledků je potřeba vyloučit náhodné jevy.

Z objektivně zjištěných výsledků lze formulovat buď závěr kategorický anebo pravděpodobnostní. Kategorický závěr může být vyvozen pouze z negativního výsledku experimentu. U závěru pravděpodobnostního (pozitivního) nemůžeme s určitostí z experimentu nikdy dokázat, že se daný jev takto ve skutečnosti v minulosti stal. Závěr, že se daný jev stal, může učinit pouze soudce na základě dalších dostupných důkazů ve věci.

Podle § 2 odst. 6 trestního řádu orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.

„Vina se obviněnému musí prokázat bez rozumných pochybností. Na základě zásady volného hodnocení důkazů, platí, že pokud existují rozpory mezi důkazními prostředky, je povinností soudu

zhodnotit věrohodnost a pravdivost každého důkazu jednotlivě a poté i v souhrnu s ostatními důkazy, to nesmí být prováděno obecně, ale ve vztahu ke konkrétním okolnostem. „⁵⁸

Pokud tedy výsledek experimentu ukázal, že za žádných ze stanovených možných podmínek nebylo možné pozorovat z určitého místa určitý děj (negativní výsledek), můžeme vyvodit, že jej nemohl takto nikdo pozorovat (kategorický závěr.) Ostatní výsledky nabývají pouze více či méně pravděpodobnostní hodnoty.

⁵⁸ Usnesení 4 Tz5/2009. [online, cit. 07.06.2020]. dostupné zde: <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/70635/>.

5 Praktická část

Pro praktickou část této práce byly zvoleny dva názorné příklady použití kriminalistického experimentu v praxi. V obou případech jde dle teorie o situační experimenty, ve kterých se prověřovala možnost existence určité situace v reálném životě.

V prvním případě se jedná o vyšetřovací pokus, který provedli kriminalisté při vyšetřování podezření na trestný čin vraždy. Tento experiment společně s dalšími důkazy výrazně přispěl k objasnění mechanismu pádu osoby z okna vysoké budovy. Kriminalisté tak mohli správně překvalifikovat skutek z nešťastné události na vraždu. Přestože je experimentální metoda nyní v praxi využívána jen zřídka, bývá zkoumání pádu či dopravní nehody jejím častým tématem. Tento vyšetřovací pokus byl medializován prostřednictvím seriálu Legendy kriminalistiky, který vysílala Česká televize v roce 2019. Odvětví kriminalistiky je velmi často vnímáno a hodnoceno laickou veřejností pouze skrze jeho mediální obraz. Metody, které se v kriminalistice opravdu používají a k čemu mohou přispět, znají laici především ze seriálů či filmů. Proto byl vybrán pro rozbor v první řadě tento medializovaný a v praxi skutečně provedený vyšetřovací pokus.

Ve druhém zvoleném případě se opět jedná o reálnou situaci. Tentokrát byl vyšetřovací pokus navržen netradičně přímo soudcem, tzv. soudcovský experiment. Případ je medializován, protože obviněnou osobou je v tomto případě místopředsedkyně soudu. Protože zde zatím zůstalo u návrhu použití této metody a nejsou v době psaní diplomové práce k dispozici informace, zda byl opravdu experiment přímo u soudu proveden, pokusila jsem se alespoň teoreticky popsat, jak by byl případně takový experiment realizován. Na příkladu je vidět, že experiment je metodou, která názorně ukazuje a prokazuje příčinou souvislost dvou jevů. Není zapotřebí, aby byl soudce lékařem, nebo dokonce znalcem, který rozumí přesně tomu, jak působí alkohol na lidské tělo, a přesto právě prostřednictvím kriminalistického experimentu se může podívat a ověřit si, zda výpověď obviněné se zakládá na pravdě. Velmi dobře tak provedený vyšetřovací pokus názorně doplňuje například výpověď znalce z oboru. Soudce musí totiž každý důkaz hodnotit sám o sobě ale i v souhrnu s ostatními. Nesmí jen přejímat důkazy tak, jak jsou předkládány, ale musí být schopen je i kriticky posoudit a zohlednit jejich pravdivost a výpovědní hodnotu.

Pro oba příklady jsem se snažila popsat i zhodnotit průběh vyšetřovacího pokusu a specifikovat chyby, které při realizaci experimentu nastaly nebo by mohly nastat.

Případ č. 1

Tento příklad byl popsán na základě reálné události. Jedná se o vyšetřovací pokus provedený pražskými kriminalisty při řešení jednoho z jejich případů. Příklad vychází z popisu události a provedení experimentu v 8.díle Okno ze seriálu Legendy kriminalistiky, který byl vysílán Českou televizí⁵⁹.

Popis události/případu:

V neděli dne 22. října roku 2000 dopoledne okolo půl jedenácté na sídlišti v Praze 5 Motole byl obyvateli činžovního domu uslyšen tlumený výkřik a po něm dutá rána. Několik lidí se šlo podívat co se stalo a dole pod okny našlo ležící ženské tělo. V ten samý okamžik přijalo operační středisko pražské záchranné služby hovor od muže, který operátorce oznamoval, že z okna bytu v 7. patře právě vypadla jeho žena a potřebuje rychlou pomoc.

Svědci, kteří našli tělo, vypovídali, že žena ležela na zádech v trávě před barákem hlavou k domu a po pádu těla zde zbyla malá prohlubeň. Záchranáři, kteří byli na místo přivoláni, již nebyli schopni ženě pomoci a žena během pár minut na následky zranění při pádu umírá. Policejní hlídka z oddělení Prahy 5 začala úmrtí prošetřovat jako nešťastnou náhodu pádu z okna. A to na základě přímého svědectví 53letého pana R., exmanžela zemřelé ženy.

Podle jeho slov prý žena chtěla za oknem v kuchyni natáhnout nové prádelní šňůry, nebylo jí dobře a vypadla. Pan R. byl v invalidním důchodu, kvůli ochrnutí na levou polovinu těla po mrtvici. Se ženou byli rozvedeni, ale žili ve společné domácnosti. Podle výpovědi pana R. žili spokojeně a nebyly mezi nimi žádné problémy. Toto však rozporovaly svědecké výpovědi sousedů, kteří tvrdili, že pan R. byl po mrtvici čím dál agresivnější a hádky mezi ním a jeho paní se stupňovaly. Pan R. údajně propadl alkoholu a spory mezi ním a manželkou vyústily v rozvod. Paní však i po rozvodu setrvala v bytě, aby se o invalidního exmanžela postarala alespoň v základních věcech. Podle výpovědi kolegy paní z práce, který ji viděl naposledy a vezl ji domů, se paní obávala návratu do bytu, protože na svého bývalého muže podala skrze svého advokáta žalobu z důvodu nesplácení půjčky 50 tisíc korun, kterou si od ní vzal a nesplácel. Pro paní to byl prý poslední krok, který musela udělat, aby bývalému manželovi došlo, že takto už to dál nejde.

Dále pan R. vypověděl, že manželce již ráno nebylo dobře, často trpěla na nízký tlak, ale pro svou svědomitost a pracovitost trvala na tom, že natáhne za okny nové prádelní šňůry. Paní si

⁵⁹ Česká televize, *Legendy kriminalistiky. 8. díl „Okno“*. [online, cit. 20.06.2020]. dostupné zde: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10993853591-legendy-kriminalistiky/318295350010008-okno/?fbclid=IwAR1xJ1aKQ49I9SNxd2HNoHsEcdblQLHyvegFULnqHuBsmtVZY-1bM69hD0>

klekla na stolec před oknem a vyvazovala šňůry za oknem. Pan R. toto pozoroval od stolu v kuchyni, nevěnoval práci ženy příliš pozornost až do doby, kdy uslyšel slabé zasténání a spatřil, jak jeho žena vypadla z okna.

Případ dostal na starosti kriminalista z místně příslušného oddělení. Se svým týmem zdokumentoval celé místo nešťastné události, včetně přesného zaměření polohy těla od domu. Tělo podle měření leželo 2 metry 95 cm od stěny bytu. Byly také provedeny výslechy všech svědků události mezi obyvateli domu, včetně výslechu pana R. Kriminalistům se nezdála výpověď pana R. ohledně události, a tak v několika dalších dnech provedli výslech ještě několikrát.

Pan R. nejprve ve výpovědi tvrdil, že paní neměla žádný důvod k sebevraždě, spolu žili šťastně a nehádali se. Pád tak musel podle něj být způsoben ztrátou rovnováhy v důsledku její nevolnosti.

Skrze výpovědi ostatních obyvatel domu a kolegy ženy z její práce, kteří vypovídali o agresivitě a hádkách bývalých manželů, pojali kriminalisté podezření na možnost, že paní byla zavražděna. Proto se rozhodli 31. října, týden po události, udělat přímo v bytě pan R. rekonstrukci za pomoci kolegyně policistky, která postavou odpovídala mrtvé ženě. Pan R. byl vyzván, aby ukázal, jak přesně tam jeho žena na stole seděla a jak natahovala v okně šňůry.

Kriminalista pro sebe zkusil kolegyni lehce postrčit rukou dopředu, aby zjistil, jak se zachová její těžiště.⁶⁰ Toto šlo velmi rychle a lehce dopředu, takže kolegyně ztratila rovnováhu.

Dle forezního biomechanika muselo dojít k působení vnější síly na ženské tělo, neboť se po pádu nacházelo dál od domu. Toto označuje jako jasné vražedné jednání. Pokud by došlo pouze k volnému (spontánnímu) pádu, například z důvodu nevolnosti a ztráty rovnováhy, pak by pád víceméně kopíroval budovu a tělo by se nacházelo téměř u stěny domu. Naopak pokud by paní vyskočila sama (sebevražda), musela by vyvinout větší sílu a tělo by se po pádu našlo ještě dále od domu. Vše je vyobrazeno na nákresech, které jsou součástí spisu.⁶¹ Vstupní parametry pro biomechanické hodnocení dopadu těla po pádu z okna byly v tomto případě výška budovy (pádu), přesné situační určení místnosti, ze které se pád odehrál, včetně výšky stolu, na kterém paní klečela,

⁶⁰ Poznámka autora: Tento pokus by se dal řadit do kategorie Taktický experiment, který si dělá kriminalista pouze pro sebe, aby si ověřil své závěry. V tomto případě byl kriminalista přesvědčen, že nepůjde tak lehce se ženou pohnout. Experiment však jeho myšlenky vyvrátil a potvrdil tak přesvědčení kriminalisty, že mohlo dojít k vraždě ženy vystrčením z okna.

⁶¹ Poznámka autora: Znalec své závěry formuloval na základě Expertizního experimentu, který dlouhodobě provádí s dobrovolníky, kteří simulačně provádí různé pády dle různých parametrů. Díky těmto experimentům bylo možné zanalyzovat, jak se tělo chová při různých typech pádů, a formulovat tak obecné závěry, které se potom dají využít při znalecké činnosti. Dnes z této experimentální činnosti vychází i simulační programy, které mohou pomoci spočítat dopadové plochy při různých typech pádů.

výška parapetu okna a v poslední řadě velmi dobře zdokumentovaná poloha těla před domem po dopadu. Znalecký posudek byl vypracován a předán policii 6. listopadu. Závěr posudku ukazuje na cizí zavinění.

Po přečtení znaleckého posudku přistoupili kriminalisté z taktických důvodů k prověření pana R. na detektoru lži. Pokud by se pan R. doznal již při samotné přípravě na toto vyšetření, byli kriminalisté rozhodnutí, že k vyšetření na detektoru lži ani nepřistoupí. Kriminalisté poučili řádně pana R. o jeho právech v souvislosti s tímto vyšetřením, tedy především, že jej podstupuje dobrovolně.⁶² Při vyšetření byly kladeny otázky ohledně pozice vyšetřovaného před pádem, na činnosti, které v té době vykonával, zda nedošlo mezi ním a jeho bývalou ženou k hádkám, anebo ke kontaktu. Na některé otázky se objevily reakce, které nasvědčují neupřímnosti odpovědi. Po tomto kriminalisté přehodnotili celou situaci a obvinili pana R. z trestného činu vraždy. Obvinění mu sdělili 15. listopadu u něj doma a předvedli ho znovu k výslechu. Protože zde nebyly dány žádné důvody vazby, byl pan R. stíhán na svobodě.

Pan R. znovu vypovídal, že se manželky ani nedotkl a že jeho předchozí výpovědi jsou pravdivé. Ale protože je dle svých slov také trochu fyzik, tak již stejně jako vyšetřovatelé došel k závěru, že kdyby se manželce udělalo špatně, tak zůstane viset na okenním rámu. Takže muselo dojít k tomu, že se manželka rozhodla z okna vyskočit.

Kriminalista byl přesvědčen, že s využitím vyšetřovacího pokusu ukáže očividnost křivé výpovědi pana R. a zároveň potvrdí závěry znaleckého posudku.

Výzkumná otázka (pro vyšetřovací pokus)

Jak se zachová těžiště osoby, která klečí na stole u parapetu a věší venku za oknem prádelní šňůry, což znamená, že již je vykloněna z okna, pokud na ní zapůsobí vnější síla (dojde k postrčení této osoby směrem z okna)? Je možné, aby invalidní člověk ochrnutý na půli těla vyvinul dostatečnou sílu k vystrčení druhé osoby z okna?

Proč využít metodu vyšetřovací pokus

V tomto případě již měli kriminalisté k dispozici znalecký posudek, který konstatoval, že muselo dojít k cizímu zavinění pádu paní z okna. Avšak znalecký posudek nemůže specifikovat, zda jej zavinila konkrétní osoba. V tomto případě se navíc jednalo o pána v invalidním důchodu, jehož fyzické možnosti byly značně omezeny ochrnutím na polovinu těla. Kriminalisté se rozhodli

⁶² Poznámka autora: Detektor lži (polygraf) – metoda fyziodetekčního vyšetření se zakládá na písemném dobrovolném souhlasu osoby s provedením tohoto úkonu. Již v roce 1993 se Nejvyšší soud vyjádřil, že soud při svém rozhodování v trestní věci nemůže přihlížet k výsledkům detektoru lži, neboť nesplňují podmínky v §91 a následující Trestního řádu. Zde kriminalisté chtěli takticky docílit doznání pana R.

přistoupit k provedení vyšetřovacího pokusu, aby zjistili „na vlastní kůži“, jak moc velkou sílu je potřeba vyvinout k vystrčení osoby z okna a tím zhodnotili, zda opravdu mohl pád zavinit manžel zemřelý. A dále také chtěli využít očividnost výsledků pokusu, který by mohl přimět obviněného k doznání, že nevyprávěl pravdu.

Popis pokusu (příprava, realizace, dokumentace, vyhodnocení)

a) Příprava

Kriminalisté zde v rámci přípravy zajistili přítomnost obviněného, který se dobrovolně účastnil vyšetřovacího pokusu. Dále přítomnost figurantky odpovídající postavě manželky, figurínu, na které je možné demonstrovat pozice při pádu z okna a figuranta z řad hasičů, který byl zajištěn na horolezeckém laně, aby mohlo dojít k jeho vystrčení z okna. Jako místo pokusu byl použit přímo byt manželů, takže nemuselo dojít ke složité rekonstrukci místa činu. Pokus byl rozdělen na dvě etapy. První označuje kriminalista jako rekonstrukci, neboť s obviněným kontrolují, že vstupní parametry pokusu odpovídají jeho výpovědím.

b) Realizace

V první fázi dochází k rekonstrukci místa činu za spolupráce obviněného. Vyšetřovatel se dotazuje obviněného, zda předměty v bytě, konkrétně v kuchyni, jsou tak jako v době události a vyzývá obviněného, aby za pomoci figurantky a figuríny rekonstruoval pád manželky tak, jak ho vnímal. Pan R. označil na figuríně, že po vyskočení jeho ženy z okna registroval už pouze hýždě jeho paní, nohy již nebyly v jeho zorném poli a paní byla v předklonu. Dále pan R. s figurantkou rekonstruoval polohu jeho ženy ve stoje při věšení šňůr.

Zde se vyšetřovatel dotázal pana R., zda by si opravdu nevšiml, že jeho paní skáče z okna, neboť figurantka je v dosti složité poloze a dobře viditelná z místa, kde obviněný vypovídal, že seděl. Na tento dotaz obviněný reaguje podrážděně a chce po kriminalistech, aby mu ukázali, jak by člověk, který je ochrnutý jako on, dokázal vystrčit z okna ženu o váze 50kg. Ve druhé fázi tedy kriminalisté přikročili k simulaci pádu ve spolupráci s lezci od hasičů, na základě údajů z výslechů a předchozí rekonstrukce.

V prvním pokusu hasič zaujímá polohu v sedě s nohama z okna. Jako druhou variantu ukazuje hasič polohu ve dřepu opět čelem z okna, kdy stojí až na parapetu okna, pokud by došlo k odrazu ženy a výskoku z okna. Třetí polohu ukazuje hasič ve stoje tak jak ji označil pan R. na figurantce při předcházející fázi. I u této polohy hasič konstatuje, že by muselo pro pohyb ven z okna dojít k odrazu z nohou.

Kriminalista vyzve figuranta, aby se chytil venku napnutého provazu, který demonstruje pozici věšené prádelní šňůry, dle výpovědi. Dále kriminalista komentuje své kroky a lehce povystrčí tlakem jedné ruky figuranta z okna. Figurant velmi rychle padá z okna. Dle slov figuranta by i při očekávání pádu bylo naprosto nemožné se čehokoliv zachytit a pád odvrátit nebo zbrzdit. Kriminalista bude úkon opakovat a dává možnost přítomnému obhájci, aby si zkusil vystrčit figuranta a zhodnotit tak, jakou sílu je potřeba vyvinout k simulovanému pádu. Obhájce se tohoto práva vzdává, a tak kriminalista ještě jednou celý proces opakuje. Opakování je z hlediska pokusu nezbytné.

c) Dokumentace

Celý pokus je natáčen na několik kamer. Jedna z kamer snímá celou událost uvnitř v bytě. Vyšetřovatel ukázkově dbá na to, aby byl vždy ve vhodné pozici a nezakrýval tak kameře výhled. Dále vzorně popisuje celý úkon na kameru, aby byly jasné jeho jednotlivé kroky při úkonu a co se bude dít. Další kamera je umístěna v protějším domě, aby byly zaznamenány děje vně okna. Poslední kamera se nachází dole pod domem a dokumentuje pohyb osoby/ figuríny vně okna. Tyto kamery zachycují polohu, ve které by osoba padala z okna, a jsou důležité pro hodnocení pádu, zda odpovídá hodnotám vypočteným ve znaleckém posudku. Za pomoci kriminalistického ústavu byly záběry sestříhány, rozfázovány a zpomaleny tak, aby bylo možné si celý pokus kdykoliv znovu prohlížet nebo ho opětovně dle videa provést.

Kriminalista hodnotí, že na tehdejší dobu použil neobvyklé množství kamer, ale díky tomu došlo k řádnému zaznamenání děje ze všech potřebných úhlů. Kromě audiovizuálního záznamu je do spisu přiložena i fotografická dokumentace a situační náčrt polohy těla mrtvé ženy po dopadu z domu. Jako výchozí materiál sloužily kriminalistům náčrtky modelů pádů, které jsou zde také přiloženy. O celém úkonu je sepsán protokol, který je poté předložen jako důkazní materiál soudu.

d) Vyhodnocení

Veškeré pokusy ukazovaly na vysokou pravděpodobnost varianty cizího zavinění pádu, tedy že žena byla z okna vystrčena. K vystrčení stačila opravdu velmi malá síla, kterou by zvládnul vyvinout i člověk ochrnutý na polovinu těla. Pokusy vyloučily spontánní pád i sebevražedné jednání, neboť jim neodpovídala poloha těla vně okna (při pádu).

Ačkoliv byl vyšetřovací pokus velice názorný a je z něj prokazatelné cizí zavinění, nelze z něj usoudit na vinu pana R. K tomuto závěru soud došel až ve spojitosti se znaleckým posudkem z oboru forenzní biomechaniky, dále také znaleckým posudkem z oboru

psychiatrie a psychologie (rozvinutá psychická porucha v důsledku jeho úrazu, která ovšem nesnižuje schopnost pana R. rozpoznat nebezpečnost jednání a ovládat své jednání), svědeckými výpověďmi ohledně situace, která mezi manželi panovala a případného motivu činu (hádky s partnerkou, alkoholismus, žaloba ohledně peněz), a v poslední řadě svědeckými výpověďmi ohledně chování pana R. po nalezení těla (výčitky partnerce namísto truchlení).

Zhodnocení provedení

Celý díl seriálu dle mého názoru zachycuje velmi věrně práci kriminalisty na takovém případě. Nabízí zajímavý pohled právě na použití metody vyšetřovacího pokusu. V případě se lze setkat i s jinými typy kriminalistických experimentů, i když nejsou přímo v dokumentu České televize zmiňovány a označovány jako taktický experiment či expertizní experiment.

Vyšetřovací pokus provedený kriminalistou je, podle teorie popsané v této diplomové práci, krásným příkladem správně provedeného experimentu. Kriminalista na začátku správně vyhodnotí, že odpověď na otázku, zda by byl invalidní manžel schopen (fyzicky) vystrčit svou manželku z okna a tím se dopustit vraždy, mu může dát pouze vyšetřovací pokus. Zároveň tato metoda krásně doplňuje i již získané důkazy, jako například znalecký posudek z oboru forenzní biomechaniky. Před započítím pokusu si správně definoval, čeho chce při pokusu docílit. Dále za pomoci znalce správně zajistil shodnost vstupních parametrů, aby byla situace co nejvěrohodnější. Samozřejmě nemohlo během pokusu reálně dojít k vystrčení člověka ze 7. patra a sledování kam dopadne, neboť by se kriminalisté dopustili dalšího trestného činu vraždy. Což potvrzuje, že i experimentální činnost je limitována, a ne vždy může naprosto věrně napodobit situaci. Figurantem tak nemohl být kdokoliv, protože zde, i přes jištění, hrozí riziko pádu. Úkon musela v tomto případě podstoupit speciálně vyškolená osoba, která umí pracovat ve výškách a na provazovém jištění. Proto také, díky spolupráci speciálně vyškolených hasičů, lezců, mohli kriminalisté ověřit pozici osoby při pádu z okna. A tím potvrdit výpočty dopadové plochy, které obsahoval znalecký posudek.

Je zde splněna také podmínka opakování a variování podmínek, v tomto konkrétním případě různé pozice, ve kterých se žena mohla nacházet před pádem z okna, a jejich vliv na pozici těla při pádu.

Co se týče dokumentace celého experimentu, lze jistě říct, že byla velmi pečlivá. To ostatně potvrzuje i forenzní znalec, který poznamenává, že bez pečlivého zachycení celé situace by nebylo možné ani modelace případu ani biomechanické analýzy. Na televizních záběrech jsou vidět i útržky protokolu, který má graficky ucelenou podobu a vnitřní strukturu členění informací, což usnadňuje jeho čtení a hledání informací.

V dnešní době již neexistuje pro tento vyšetřovací úkon jednotný protokol. Každý kriminalista volí svou vlastní podobu protokolu, ve které si myslí, že nejlépe vysvětlí celý průběh. Osobně si myslím, že alespoň hlavička se základními údaji by měla zůstat jednotná, aby soudce, který protokol studuje při hodnocení důkazů, snadno našel veškeré potřebné informace. Je jasné, že samotný průběh se u každého experimentu liší a není možné jej přizpůsobit šabloně. Avšak procesní náležitosti, které vyžaduje trestní řád, jako je identifikace osob, skutku, jejich role v případě, nebo obeslání osob, které mají právo se takového úkonu účastnit, by neměly být skryty v dlouhém textu popisujícím samotný experiment.

Ačkoliv kriminalisté nedocílili přiznání od pana R., byl vyšetřovací pokus velmi přínosným důkazem, díky kterému se podařilo zajistit spravedlivé potrestání vraha.

Z informací, které jsou uvedeny v tomto konkrétním díle seriálu Legendy kriminalistiky, nelze říct, že by zde došlo k nějaké chybě při provedení nebo vyhodnocení experimentu. Avšak je nutné podotknout, že zde je několikrát zmiňováno přímo kriminalistou, že experiment začíná až v okamžiku, kdy začne pracovat s hasičem figurantem a snaží se přímo napodobit pád ženy z okna. Předtím hovoří o rekonstrukci jako o samostatném vyšetřovacím úkonu. Zde se dle mého názoru nejedná o samostatnou rekonstrukci, ta již byla provedena s panem R. v bytě předtím, kdy měl ukázat na figurantce, jak jeho paní věšela šňůry na prádlo, jak přesně byla v okně a popsat a ukázat, kde přesně seděl a co sledoval.

V tomto případě šlo o první fázi experimentu, která je v podstatě s rekonstrukcí shodná. Je to proto, aby byla zachována shodnost výchozích parametrů a pokus tak byl objektivní.

Případ č. 2

Tento příklad byl modelován na základě reálné události, která byla popsána v článku České justice.⁶³ Osobní údaje jsou pro účely této práce z důvodu ochrany osobních údajů nahrazeny fiktivními údaji. V tomto případě jde o druh soudcovského experimentu ve formě vyšetřovacího pokusu. Experiment zatím v době psaní mé diplomové práce nebyl realizován. Popis pokusu je tedy návrh, jak by mohl takový experiment v tomto případě vypadat.

Popis události/případu:

Místopředsedkyně ústeckého krajského soudu v Mostě paní J.K. řídila dne XX.12.XXXX osobní automobil poznávací značky YYYYYYYY. Obviněná byla zastavena policejní hlídkou z důvodu kontroly, neboť vozidlo začalo přejíždět z pruhu do pruhu a následně přejelo lehce do protisměru. Po zastavení vozidla a vyzvání řidičky k předložení dokladů k vozidlu, bylo rozhodnuto policejní hlídkou o provedení orientační dechové zkoušky na přítomnost alkoholu u řidičky vozidla. Hlídkující policista A.B. vypověděl, že cítil ve vozidle obviněné alkohol. Takto shodně vypovídali i další dva přítomní policisté pan R.K. a I.S., kteří doplnili, že se řidička mírně motala. Po vyzvání řidičky k vystoupení z vozidla se policista řidičky optal, zda požila před jízdou nějaký alkohol. Na tento dotaz řidička uvedla, že požila léky a to konkrétně, jak doplnila u soudu, 40 až 50 kapek Bromhexinu a několik vstříků léku Stopangin, protože ji zlobily hlasivky.

Výsledek první dechové zkoušky provedené v čase 17:28 byl 1,8 promile a u druhé provedené zkoušky v čase 17:33 byla naměřena hodnota 1,75 promile alkoholu. Řidička se odmítla podrobit krevnímu testu.

Soudem přibráný znalec ve věci pan F.J. u soudu vypověděl, že podle něj sice je u léku Stopangin možné, že koncentrace alkoholu v krvi po požití velmi rychle vystoupá, následně však hodnoty rychle klesají. Proto by u druhé dechové zkoušky měly být hodnoty výrazně nižší, čemuž tak v tomto případě nebylo. Dle názoru znalce se tak v tomto případě nemůže jednat o následek požití léků, ale o následek požití alkoholu.

Protože obviněná trvá na své výpovědi, že alkohol před jízdou nepožila, a jde pouze o následek užití výše zmíněných léků, rozhodl se soudce V.E. navrhnout provedení vyšetřovacího pokusu přímo v soudní síni. Obviněná se zatím nevyjádřila, zda se pokusu zúčastní či nikoliv.

⁶³ Česká justice, *Stríkla jsem si léky na bolest v krku, odmítla opilost místopředsedkyně soudu*. [online, cit. 06.09.2020]. dostupné zde: <https://www.ceska-justice.cz/2020/08/strikla-jsem-si-leky-na-bolest-v-krku-odmitla-opilost-mistopredsedyne-soudu/>

Výzkumná otázka (pro vyšetřovací pokus)

Je možné, aby po požití léku Bromhexin v kombinaci s lékem Stopangin došlo ke zvýšené koncentraci alkoholu v krvi (1,8 promile)? Je možné, aby po požití těchto léků klesla úroveň hodnoty alkoholu v krvi po 5 minutách pouze na 1,75 promile?

Proč využít metodu vyšetřovací pokus

Znalecký posudek vychází z obecně platných poznatků medicíny o zpracování alkoholu v krvi a vlivu některých léků na tyto hodnoty. Nemůže zcela přesně určit vliv konkrétní koncentrace konkrétních léků na obviněnou bez jejího řádného vyšetření. Vyšetřovací pokus může být mnohem názornější a průkaznější pro rozhodování soudu při řešení otázky, zda skutečně mohlo dojít k tomu, že obviněná neužila před jízdou alkohol, a přesto došlo k naměření tak vysokých hodnot koncentrace alkoholu pomocí dechové zkoušky. Navíc je tato metoda vhodná i v případě, že obviněná odmítne se pokusu zúčastnit, neboť je možné ji nahradit vhodnou figurantkou. Zde se nemůže jednat například o rekonstrukci, protože nám nejde o pozorování jevu, který se stal, ale je potřeba prokázat příčinnou souvislost požití konkrétních léků a naměřených hodnot koncentrace alkoholu u řidičky pomocí dechové zkoušky. Závěr o příčinné souvislosti nelze formulovat z pouhé rekonstrukce události.

Popis pokusu (příprava, realizace, dokumentace, vyhodnocení)

a) Příprava

Místo pokusu zde pravděpodobně nehraje roli a neovlivní výsledky naměřených hodnot alkoholu. Proto je možné pokus provést prakticky kdekoliv, a to i přímo v soudní síni před zraky veřejnosti. Nic nebrání tomu, aby doba provedení experimentu byla víceméně shodná s denní dobou, kdy byly obviněné hodnoty naměřeny. Pokus by byl proveden minimálně ve třech sadách, přičemž každá sada může obsahovat minimálně tři pokusy – tj. na třech osobách, při stejných podmínkách. V první sadě pokusů by byla podána třem osobám stejná koncentrace léků dle výpovědi obviněné (40 kapek Bromhexinu a tři vstříky Stopanginu) a poté by došlo k sérii dechových zkoušek – těsně po podání léků, s odstupem + 10 minut, + 30 minut, + 35 minut, + 60 minut a naměřené hodnoty by byly zaznamenány v tabulce. Ve druhé sadě pokusů by byla osobám podána vyšší koncentrace léků (50 kapek Bromhexinu a 5 vstříků Stopanginu) a opět by došlo k sérii dechových zkoušek ve stejném časovém rozmezí jako v první sadě testů. V poslední sadě pokusů by byl osobám podán alkohol odpovídající hodnotám naměřeným ve výpovědi obviněné, a poté by byla opětovně měřena hodnota pomocí dechových zkoušek. K pokusu je zapotřebí minimálně 3 osob,

kteře budou odpovídat fyziologickému profilu obviněné, přičemž jednou z nich může být obviněná, a to v případě, že bude souhlasit s účastí na pokusu. Obviněná je žena ve věku XX let, váhy XX Kg, výšky XXX cm, bez diagnostikovaných poruch zdraví.

Pokus je potřeba rozdělit na tři etapy tak, aby se v jeden den konala pouze jedna sada pokusů a nedošlo tak k ovlivnění další sady pokusů, zbytkovým alkoholem.

Dále by byla k pokusu přizvána nezúčastněná osoba, která zajistí objektivnost provedení pokusu podle trestního řádu. K pokusu by pravděpodobně byl přizván soudní znalec, který by s realizací experimentu mohl pomoci a vyjádřil se k jeho závěrům.

b) Realizace

Pokus by byl realizován za možné účasti obhájce obviněné, státního zástupce, soudce a nezúčastněné osoby přímo v soudní síni. Pokusu by se aktivně účastnily tři osoby shodného fyziologického profilu vybrané například z řad personálu soudu či policie a před započatím experimentu by byly policistou pověřeným k provedení pokusu poučeny o svých právech a povinnostech. Experiment by byl proveden postupně při třech po sobě jdoucích stáních tak, že v každém dni by byla provedena jedna sada pokusů, tak jak bylo navrženo v přípravě. Dozorující lékař by mohl verifikovat podávané množství látek i naměřená data a zároveň dohlížet na pokusné osoby, aby v případě, že by došlo ke zdravotním komplikacím u některých z osob, mohl experiment ihned přerušit a pomoci této osobě.

c) Dokumentace

Pokus by byl dokumentován pomocí jedné kamery s mikrofonom na každou pokusnou osobu v soudní síni, která ve svém záběru ukazuje pokusnou osobu, způsob, jak jí je podáván lék/alkohol a obsahuje i záběry na detail stopek, které měří čas od podání léku a také detailní záběry na naměřené hodnoty dechové zkoušky na měřicím přístroji. Na záběru by byl celý proces detailně komentován provádějícím experimentátorem. O pokusu by byl sepsán protokol, jehož přílohou by byla tabulka naměřených hodnot z jednotlivých fází pokusu.

d) Vyhodnocení

Pokud by výsledky experimentu při podání léků dosahovaly přibližně stejné výše hodnot, jaké byly naměřeny u obviněné při silniční kontrole, bylo by možné učinit závěr, že obviněná mohla dosáhnout výše zmíněných hodnot požitím léků, jak uvedla ve výpovědi. Pokud by ovšem hodnoty byly výrazně nižší, bylo by potřeba vyvodit kategorický závěr, že není možné, aby za těchto podmínek bylo obviněné naměřeno dechovou zkouškou takové množství alkoholu při požití pouze výše zmíněných léků.

Zhodnocení provedení

Tento pokus je složitější na provedení, neboť jednotlivá opakování pokusu jsou podmíněna obnovením výchozích podmínek. Je nutné počkat, až u osoby úplně pominou účinky podaného léku/alkoholu, aby nedošlo ke zkreslení výsledku pokusu.

Je zajímavé, že v praxi by tuto problematiku pravděpodobně řešil znalec z oboru toxikologie, ale zde byl navržen pokus, který by měl být realizován přímo v soudní síni před zraky veřejnosti.

I v tomto případě bychom mohli namítat etické limity experimentální činnosti, neboť pokus musí být proveden na živých lidech. I proto je účast na experimentu podmíněna dobrovolností a možností kdykoliv z experimentu odstoupit. Samozřejmostí je důkladná příprava experimentu, tak, aby během experimentu nehrozilo zúčastněným osobám přílišné nebezpečí. V případě, že odmítne obviněná se pokusu zúčastnit sama, bude potřeba najít figurantku, která má stejný fyziologický profil jako obviněná.

Je otázka, jakým způsobem by byla řešena dokumentace tohoto úkonu. V dnešní době je i v soudní síni téměř samozřejmostí přítomnost audiovizuální techniky. O písemnou dokumentaci by byla asi požádána soudní zapisovatelka, která by vše psala přímo do zápisu ze soudního jednání. Případně by soudce mohl tímto výkonem pověřit kohokoliv jiného, například státního zástupce s policisty, kteří případ vyšetřují.

Velmi žádoucí by byla přítomnost znalce z oboru soudní lékařství, popřípadě třeba toxikologie, který by se mohl vyjádřit k celému pokusu. Mohl by tak případně upozornit již v průběhu pokusu, pokud by se opomněly vzít v úvahu některé další parametry, které by mohly výslednou hladinu naměřeného alkoholu ovlivnit a zkreslit tak vyhodnocení pokusu.

Zde nehrozí zaměnění terminologie úkonů například za rekonstrukci nebo prověrku na místě. Úkon byl soudcem správně nazván.

V případě, že by pokus prokázal, že obviněná alkohol nemusela požit a že naměřenou hladinu alkoholu při dechové zkoušce způsobila kombinace léků, pravděpodobně by nedošlo k liberačnímu důvodu jejího chování.

„Dle § 5 odst. 2 řidič nesmí: a) požit alkoholický nápoj ani jinou látku obsahující alkohol (dále jen „alkoholický nápoj“) nebo užít jinou návykovou látku během jízdy, b) řídit vozidlo nebo jet na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, kdy by mohl být ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky; v případě jiných návykových látek uvedených v prováděcím právním předpise se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou, pokud její množství

v krevním vzorku řidiče dosáhne alespoň limitní hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem. Dle § 125c odst. 1 písm. b) fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že v provozu na pozemních komunikacích v rozporu s § 5 odst. 2 písm. b) řídí vozidlo nebo jede na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, po kterou je ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

Ustanovení § 5 odst. 2 písm. a) zákona o silničním provozu zavádí legislativní zkratku pro pojem „alkoholický nápoj“, do které jsou zahrnuty alkoholický nápoj a jiné látky obsahující alkohol (tedy např. léky obsahující alkohol; definice byla rozšířena novelou provedenou zákonem č. 233/2013 Sb.). (...)

Soud k tomu ještě připomíná závěry rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 9. 2010, č. j. 8 As 59/2010–78, publ. pod č. 2168/2011 Sb. NSS, že v České republice platila a platí zásada tzv. nulové tolerance alkoholu při řízení motorových vozidel.⁶⁴

V případě, že řidič je v souvislosti s intoxikací ve stavu vylučujícím způsobilost řídit, je stíhán pro trestný čin Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku. Řidiči hrozí odnětí svobody až na 3 roky, peněžitý trest, případně zákaz řízení.

„Pokud je řidiči prokázáno, že za volant usedl s více než 1 promile alkoholu v krvi, dopustil se trestného činu řízení ve stavu vylučujícím způsobilost:

„Řidič se dopustil řízení vozidla ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky (podle §130 TZ alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování).“

Trestem za takové chování je udělení 7 bodů v rámci bodového hodnocení. Jakožto trestný čin je řízení ve stavu vylučujícím způsobilost posuzováno soudem. Trest v takovém případě může být:

- odnětí svobody až na dobu 3 let
- zákaz řízení motorového vozidla v době 1 až 10 let
- pokuta 25.000 až 50.000 Kč

Řízení po požití alkoholu je z morálního hlediska zcela nepřijatelné. Řidiči, kteří před řízením pili, ohrožují nejen sebe, ale především ostatní účastníky silničního provozu. Žádný příčetný řidič

⁶⁴ Rozsudek krajského soudu v Praze, Č.j. 51 A 20/2015–46, ze dne 2.07.2017, [online, cit. 28.09.2020]. dostupné zde:
http://www.nssoud.cz/files/EVIDENCNI_LIST/2015/002051A__1500046_20170728084017_prevedeno.pdf

*s rozumovými schopnostmi na úrovni dospělého člověka nikdy neseďa za volant po požití alkoholu.*⁶⁵

U Bromhexinu je v příbalovém letáku uvedeno, že se nepředpokládá, že by lék ovlivnil schopnost koncentrace při řízení dopravních prostředků. Avšak u léku Stopangin je přímo v příbalovém letáku uvedeno, že se nedoporučuje jízda motorovými vozidly v období 30 minut po požití tohoto léku.

Obviněná by tedy po prokázání, že hladina alkoholu, která jí byla naměřena při dechové zkoušce, mohla být způsobena požitím léků, musela dokázat, že dbala všech výše uvedených doporučení. Že řídila mnohem později než 30 minut po požití léku Stopangin, a že nemohla vědět ani poznat, že je ještě pod vlivem těchto léků.

Prokázání těchto skutečností by muselo obstát proti důkazům policejní hlídky, která vypověděla, že obviněná s vozidlem několikrát přešla do protisměru, což je důkazem, že její schopnost řídit vozidlo byla podstatně snižena.

⁶⁵ Policie České republiky, *Alkohol za volantem*, [online, cit. 28.09.2020]. dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/alkohol-za-volantem-178658.aspx>

Závěr

Metoda kriminalistického experimentu ve všech svých podobách a zejména vyšetřovací pokus je stále velmi užitečným nástrojem, který v rukou zkušených kriminalistů může opravdu pomoci objasnit skutečnosti prošetřovaného případu. Prostřednictvím této metody lze nejen prověřit vyšetřovací verze kriminalistů, ale i ověřit výpovědi osob, nebo dokonce získat nový důkaz. Přestože jej nyní není v kriminalistické praxi tolik vidět, není tato metoda zastaralá. Naopak ve spojitosti s novými technologiemi, jako jsou nejrůznější simulační programy, umožňuje kriminalistům skrze svou názornost hlubší analýzu některých procesů, zejména pohybu osob a předmětů a jejich vzájemné působení na sebe.

Problematika využití simulačních programů a elektronických důkazů v trestním řízení by právě teď měla být aktuálním tématem. Informační technologie jsou již na vysoké úrovni a zapojují se postupně do všech oblastí lidského života. Lze předpokládat, že jejich využití v trestním řízení by bylo přínosem.

Jako kritický bod využitelnosti metody kriminalistický experiment považují zejména malou orientaci laiků i některých odborníků v terminologii kriminalistických metod. Svou roli zde také hraje nadužívání znalců a vzrůstající nedůvěra, zejména ze strany veřejnosti, v odbornou práci policie.⁶⁶

Spravedlnost a vymahatelnost práva je téma aktuální i v těchto dnech. V době, kdy dokončuji tuto diplomovou práci (v září 2020) je v České republice pozvána široká veřejnost do Poslanecké sněmovny na seminář SPRAVEDLNOST A VYMAHATELNOST PRÁVA – ŽIJEME V PRÁVNÍM STÁTĚ pořádaný poslancem Jiřím Kobzou ve spolupráci s institutem IAV, který se zaměřuje na Ochranu a podporu lidských práv a svobod.⁶⁷

Doufám, že i tato diplomová práce přispěje k osvětě vzájemné souvislosti spravedlnosti a vymahatelnosti práva. Třeba tím, že někteří vyšetřovatelé či soudci ve správných situacích zvolí metodu kriminalistického experimentu a správným způsobem ji použijí.

⁶⁶ KOLMAN, Petr. *JUSTICE: Údolí (nadužívání) znalců*, [online, cit. 06.09.2020]. dostupné zde: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/justice-udoli-naduživani-znalcu.A170105_213402_p_spolecnost_wag

⁶⁷ VITÁSKOVÁ, Alena. *Spravedlnost a vymahatelnost práva-Žijeme v právním státě*, [online, cit. 20.09.2020]. dostupné zde: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Institut-Aleny-Vitaskove-Spravedlnost-a-vymahatelnost-prava-Zijeme-v-pravnim-state-633371>

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

- Acta Universitatis Carolinae. *IURIDICA 3/1990 MONOGRAPHIA LIV. Vyšetřovací experiment a rekonstrukce trestného činu*. Vladimír Prerad a Miroslav Vychodil. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1990. ISSN 0323-0619
- ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: Jan Laichter. překlad Antonín Kříž, 1937. Kniha pátá: Spravedlnost a právo
- Bulletin advokacie, *Vyšetřovací pokus – problémy a pochybení při praktickém provádění a jejich procesní důsledky*. Vladimír Prerad. Česká advokátní komora, Praha: 1997, č. 6-7
- JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016
- KONRÁD, Zdeněk. *Některé zvláštní způsoby dokazování. Kriminalistické problémy teorie a praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. 2017. ISBN 978-80-7251-477-9.
- Kriminalistika 3: *Počítačová simulace a kriminalistický experiment*. Jiří Straus, Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2018.
- Kriminalistika 4: *K trestněprávní úpravě některých kriminalistických metod*. Zdeněk Konrád. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2007.
- Kriminalistika 4: *K teoretickým otázkám pojmu, podstaty a významu prověrky na místě*. Zdeněk Konrád. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 2015.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z. a SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004
- PORADA, Viktor a kolektiv. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-741-2.
- PRERAD, Vladimír. *Vyšetřovací experiment*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR. 1972. ISBN
- STRAUS, Jiří a kolektiv. *Úvod do Kriminalistiky*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-367-4.
- SVOBODA, Ivo a kolektiv. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2016, ISBN 978-80-7418-259-4

2 Seznam použitých internetových zdrojů

BRÁZDA, Jan, *Je rekognice „in natura“ opakovatelný, nebo neopakovatelný úkon?*. ASPI [online,]. LIT45792CZ. dostupné zde: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/45792/1/2?vtextu=opakov%C3%A1n%C3%AD%20rekognice#lema0>.

ČESKÁ JUSTICE, *Stríkla jsem si léky na bolest v krku, odmítla opilost místopředsedkyně soudu*. [online]. dostupné zde: <https://www.ceska-justice.cz/2020/08/strikla-jsem-si-leky-na-bolest-v-krku-odmitla-opilost-mistopredsedkyne-soudu/>

ČESKÁ TELEVIZE, *Legenda kriminalistiky. 8. díl „Okno“*. [online]. dostupné zde: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10993853591-legendy-kriminalistiky/318295350010008-okno/?fbclid=IwAR1xJ1aKQ49I9SNxd2HNohsEcdblQLHyvegFULnqHuBsmVZY-1bM69hD0>

ČESKO. KONRÁD, Zdeněk. *K procesu konstituování rekognice jako metody kriminalistické praxe a procesního úkonu v českém trestním řízení*, 2008. [online]. dostupné zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/k-procesu-konstituovani-rekognice-jako-metody-kriminalisticke-praxe-a-procesniho-ukonu-v-ceskem-trestnim-rizeni-116054.aspx>.

ČRO LEONARDO. *Kdy začíná smysl pro spravedlnost*. Český rozhlas [online]. dostupné zde: <https://plus.rozhlas.cz/kdy-zacina-smysl-pro-spravedlnost-6626616> .

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001, kterým se mění trestní řád. Sněmovní tisk 785/2000 (LIT22506CZ). Aspi [online]. dostupné zde: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/22506/1/2>.

KOLMAN, Petr. JUSTICE: Údolí (nadužívání) znalců, [online]. dostupné zde: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/justice-udoli-naduzivani-znalcu.A170105_213402_p_spolecnost_wag

LEXPERANTO. *Vymahatelnost jako předpoklad srozumitelnosti práva*. Spolek lexperanto [online]. dostupné zde: www.lexperanto.cz/clanky/detail/606-vymahatelnost-jako-predpoklad-srozumitelnosti-prava#:~:text=Vymahatelnost%20%E2%80%93%20k%C3%BDm%3F%20Vymahatelnost%20pr%C3%A1va%20je%20zaji%C5%A1%C5%A5ov%C3%A1na%20p%C5%99edev%C5%A1%C3%ADm,%C4%8Di%20certifika%C4%8Dn%C3%AD%20%C3%BAstavy%20%C4%8Di%20spole%C4%8Dnosti%29%20nebo%20i%20 .

Policie České republiky, *Alkohol za volantem*, [online]. dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/alkohol-za-volantem-178658.aspx>

Policie ČR, *Zpracování osobních údajů Policií české republiky*. [online]. dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/zpracovani-osobnich-udaju-policii-ceske-republiky.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.

Příbalový leták k léku Stopangin. dostupné zde <http://www.pribalovy-letak.cz/439-stopangin>

Příbalový leták k léku Bromhexin. dostupné zde <https://zdravi.euro.cz/leky/bromhexin-pribalovy-letak/>

VÁLOVÁ, Irena. Kriminalita klesla za dvacet let téměř o polovinu, objasněnost trestných činů stoupá. Česká justice [online]. dostupné zde: <https://www.ceska-justice.cz/2018/02/kriminalita-klesla-za-dvacet-let-temer-polovinu-objasnenost-trestnych-cinu-opet-stoupa/>.

VICHLÉNDÁ, Milan. *Kriminalistika*. Studijní opora. Karviná: SOŠ ochrany osob a majetku. 2011. dostupné zde http://docplayer.cz/1017601-Kriminalistika-tato-studijni-opora-je-polufinancovana-evropskym-socialnim-fondem-a-statnim-rozpocetem-ceske-republiky.html?fbclid=IwAR3azQXi5UWclfooZ3t7Ps09HUzXd2saNZAY59vSTyjkQvjC2_EmAmW9uI

VITÁSKOVÁ, Alena. *Spravedlnost a vymahatelnost práva-Žijeme v právním státě*, [online]. dostupné zde: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Institut-Aleny-Vitaskove-Spravedlnost-a-vymahatelnost-prava-Zijeme-v-pravnim-state-633371>

3 Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění trestní řád

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

Zákon č. 36/1967 o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 254/2019 o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 123/2015, kterou se stanoví seznam znaleckých oborů a odvětví pro výkon znalecké činnosti

Pokyn policejního prezidenta o expertizních pracovištích č. 832-2/1999 -KPÚ-K
https://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/48501/1/2?vtextu=pokyny%20policejn%C3%ADho%20prezidenta#c_1095

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 12/2003
<https://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/55102/1/2>

4 Seznam použité judikatury

Nález II. ÚS 291/2000 <https://www.judikaty.info/cz/document/uscr/38788>

Nález I. ÚS 3709/16-1 z roku 2016

<https://www.noveaspi.cz/products/lawText/4/351283/1/2?vtextu=Opakov%C3%A1n%C3%AD%20Rekognice#lema0>

Rozsudek 4 TZ 186/2006 <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/50891/>

Rozsudek 8 TZ 287/2000 <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/14286/>

Rozsudek krajského soudu v Praze, Č.j. 51 A 20/2015–46, ze dne 2.07.2017
http://www.nssoud.cz/files/EVIDENCNI_LIST/2015/002051A_1500046_20170728084017_pr_evedeno.pdf

Usnesení 4 TZ 5/2009 <https://www.judikaty.info/cz/document/nscr/70635/>

5 Seznam ostatních zdrojů

Rozhovory s pracovníky okresního státního zastupitelství Prahy 7 při absolvování předmětu Odborná praxe – praxe na státním zastupitelství

Rozhovory se soudci městského soudu Prahy 9 při absolvování předmětu Odborná praxe – praxe na soudech II.

Konzultace s doc. Zdeňkem Konrádem

Konzultace na Krajském ředitelství Policie ČR Středočeského kraje

Kriminalistický experiment

Abstrakt

Diplomová práce „Kriminalistický experiment“ se zabývá analýzou vybrané metody kriminalistické praxe v českém právním prostředí a české kriminalistické praxi. Obsahuje dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část vychází z analýz dostupné literatury. Zaměřuje se na pojetí metody „kriminalistického experimentu“ různými odborníky, popisuje rozdílnost této metody od ostatních zvláštních způsobů dokazování a specifikuje jednotlivé fáze experimentu.

V první kapitole je definován pojem kriminalistický experiment jako využití experimentální metody v kriminalistice. Dále jsou zde v podkapitolách popsány jednotlivé typy kriminalistického experimentu od neformálního taktického experimentu, přes úkon soudního znalce nazývaný expertizní experiment, až po úkon kriminalistů nazývaný vyšetřovací pokus. První kapitola se věnuje i speciální formě vyšetřovacího pokusu, kdy je pokus prováděn přímo soudcem, tzv. soudcovskému experimentu.

Druhá kapitola diplomové práce se snaží vymezit zásadní rozdíly mezi vyšetřovacím pokusem a ostatními zvláštními způsoby dokazování jako jsou konfrontace, rekognice, rekonstrukce a prověrka na místě. U každé z těchto metod je zde definována podstata metody, popřípadě i její cíle tak, aby nedocházelo k zaměňování těchto metod nebo pojmů.

Třetí kapitola se věnuje zvláště zákonné úpravě kriminalistického experimentu.

Poslední čtvrtá kapitola obsahuje popis vyšetřovacího pokusu jako procesního úkonu a jeho náležitostí. Postupně jsou zde popsány fáze vyšetřovacího pokusu. A to od přípravy, přes realizaci, dokumentaci až po hodnocení výsledků takového pokusu.

V praktické části jsou analyzovány dva vybrané příklady použití kriminalistického experimentu v české kriminalistické praxi. Oba příklady byly vybrány, neboť se díky medializaci dostaly do povědomí i laické veřejnosti. První příklad je popsán tak, jak byl skutečně realizován kriminalisty. Ve druhém příkladě byl zatím experiment pouze navržen soudcem, a tak se diplomová práce snaží o modelování, jak by mohl takový experiment vypadat. Na závěr každého příkladu dochází k hodnocení provedení pokusu a také k analýze chyb, kterých je možné se při takovém pokusu dopustit.

Klíčová slova: kriminalistický experiment, zvláštní způsob dokazování, vyšetřovací pokus

Criminalistic experiment

Abstract

The diploma thesis "Criminalistic experiment" deals with the analysis of selected methods of criminalistic practice in the Czech legal branch and Czech criminalistic practice. It contains two parts, theoretical and practical. The theoretical part is based on an analysis of the available literature. It focuses on the conceptual methods of the "criminalistic experiment" performed by experts, describes the different methods from other special methods of proof and specifies the various stages of the experiment.

The first chapter defines the term criminalistic experiment as the use of experimental methods in criminalistics. Furthermore, the subchapters describe the various types of criminalistic experiment, from the informal tactical experiment, through the actions of a forensic expert called a professional experiment, to the actions of forensic experts called an investigative experiment. The first chapter also deals with a special form of investigative experiment, where the experiment is performed directly by a judge, the so-called judicial experiment.

The second chapter of the diploma thesis tries to define the fundamental differences between the investigative experiment and other special methods of proof such as confrontation, recognition, reconstruction and on-site inspection. For each of these methods, the essence of the methods is defined here, or its objectives, so that there is no confusion of these methods or concepts.

The third chapter deals with special legal regulations of the criminalistic experiment.

The last fourth chapter contains a description of the investigative experiment as a procedural act and its requisites. The phase of the investigation experiment is gradually described here. From the preparation, through implementation, documents to the evaluation of the results of such an experiment.

The practical part analyzes two selected examples of the use of criminalistic experiments in Czech forensic practice. Both examples were selected, they were made thanks to media coverage well known to the general public. The first example is described as it was actually realized by criminologists. In the second example, so far the experiment has only been designed by a judge, so the thesis tries to model what such an experiment might look like. At the end of each example, the performance of the experiment is evaluated and that errors that can be made in such an experiment are analyzed.

Key words: criminalistic experiment, special way of proving, investigative experiment